

Menneskebiblioteket

En håndbok for arrangører

Ronni Abergel
Antje Rothemund
Gavan Titley
Péter Wootsch

Menneskebiblioteket

En håndbok for arrangører

ANP 2005:760

© Nordisk Ministerråd, København 2005 på den norske oversettelse

© Council of Europe, 2005 on publication in English

Denne oversettelse av *Don't judge a book by its cover – The Living Library organiser guide* (ISBN 92-871-5766-99) er utarbeidet etter avtale med Europarådet

ISBN 92-893-1203-3

Trykk: Scanprint a/s, Århus 2005

Omslag og innholdslayout: Merán studios Layout:

Foto: © Art Factory og Det europeiske ungdomssenter, Budapest (hvor annet ikke er angitt se side 64)

Opplag: 500

Trykt på miljøvennlig papir som oppfyller kravene i den nordiske miljøsvanemerkeordning.

Publikasjonen kan bestilles på www.norden.org/order. Flere publikasjoner på

www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18

DK-1255 København K

Telefon (+45) 3396 0200

Fax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18

DK-1255 København K

Telefon (+45) 3396 0400

Fax (+45) 3311 1870

www.norden.org

De synspunkter som fremkommer i nærværende tekst er forfatternes og avspeiler ikke nødvendigvis Europarådets holdninger.

Alle rettigheter forbeholdes. Ingen del av denne publikasjon må gjengis eller viderefremmes i noen form eller på noen måte, ei heller elektronisk (Cd-rom, Internett, e.l.) eller mekanisk herunder fotokopi, opptak eller informasjonslagrings- eller søkesystem uten Europarådets forutgående skriftlige tillatelse (Communication and Research Directorate, Publishing Division).

All correspondence relating to this publication or the reproduction or translation of all or part of it should be addressed to:

Council of Europe – Directorate of Youth and Sport

European Youth Centre Budapest

Zivatar utca 1-3

1025 Budapest

Hungary

Tel + 36 1 438 1030

Fax + 36 1 212 4076

e-mail: eycb.secretariat@coe.int

Det nordiske samarbeidet

Det nordiske samarbeidet er et av de eldste og mest omfattende regionale samarbeider i verden.

Det omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøyene, Grønland og Åland. Samarbeidet styrker samholdet mellom de nordiske land med respekt for de nasjonale forskjeller og likheter. Det øker mulighetene for å hevde Nordens interesser i omverdenen og fremme det gode naboskap.

Samarbeidet ble formalisert i 1952 med *Nordisk Råds* opprettelse som forum for parlamentarikerne og regjeringene i de nordiske land. I 1962 underskrev de nordiske land Helsingforsavtalen, som siden har vært den grunnleggende rammen for det nordiske samarbeidet. I 1971 ble *Nordisk Ministerråd* opprettet som det formelle forum til å ivareta samarbeidet mellom de nordiske regjeringer og den politiske ledelsen i de selvstyrende områder, Færøyene, Grønland og Åland.

Menneskerettighetene kan ikke gjennomføres bare ad rettens vei. Derfor støtter Europarådet også representanter for det sivile samfunn og for offentlige myndigheter som arbeider for å fremme menneskerettighetene i hele verden og bekjempe urett, undertrykking og diskriminering.

*Terry Davis,
Europarådets generalsekretær*

innholdsfortegnelse

Takk	5
En nordisk idé	7
Innledning	9
Kort historisk riss av Menneskebiblioteket	13
Menneskebiblioteket – erfaringer fra tidligere arrangementer	15
Hvordan arrangere og drive et menneskebibliotek	23
Veiledning for arrangører trinn for trinn	29
Menneskebøkene	31
Bibliotekarene	49
Samarbeidet med vertsorganisasjonen	52
Promovering av Menneskebiblioteket	53
Evaluering av et menneskebibliotek	57
Vedlegg	64

Takk

En særlig takk for moralsk, økonomisk, teknisk og administrativ støtte til så vel tidligere som fremtidige menneskebiblioteker går til:

Civil Sziget-teamet, *Grey Communications*, København, Europarådets *Joint Council on Youth*, Nordisk Ungdomskomiteé under Nordisk Ministerråd, *Pesti Est*, Roskildefestivalen, Roskildefondet, *Szabó Ervin*-biblioteket i Budapest, adm. dir. i Sziget-kontoret, teknisk SZIGET-stab.

En særlig takk for inspirasjon og støtte til menneskebiblioteker og/eller for bidrag til denne publikasjonen går til:

Dany Abergel, Dianna Alexandersen, Trygve Augestad, Sune Bang, Erzsébet Bánki, Barbara Bártfai, Claudia Belchior, Diego Belford de Henriques, Mercedes Berencz, Ågot Berger, Rok Bermez, Jean-Philippe Bozouls, Goran Buldioski, Manuel Comeron, Katalin Csörsz, Péter Csörsz, Réka Daróczy, Tamás Dujmov, Christoffer Saabye Erichsen, Mugur Floreal, Károly Gerdai, Olivier Goens, Gondalaci Laszlo (Golyo – Budapest Massive), Gordan (ZGB), Darek Grzemny, John Hjorth & Jonna Uldahl, Veronika Horváth, Viktor Kókai, Françoise Lauritzen, Judit Lehotay, Phillip Lipski, Steffi Mayer, Melinda Mészáros, Asma Mouna, Irén Nagy, Sanja Novak, Erika Pozsár, Tobias Rosenberg, Katrin Schindler, Michael Sinisshaw, Leif Skov, Éva Szabó, Balázs Vizi, Gábor Vörös, Margot Wieser og Rasmus Wind-Hansen (*in memoriam*).

... og til alle menneskebøker, lesere, bibliotekarer, arrangører og ikke-statlige organisasjoner (NGO'er) som har bidratt til og fortsatt bidrar til å holde Menneskebiblioteket i live.

Vi ber om unnskyldning for feil og mangler og beklager at vi ikke har kunnet ta inn alt det materialet vi har mottatt.

En nordisk idé

Nordisk ungdomskomiteé (NUK) har tatt initiativ til å utgi en håndbok for arrangører av menneskebiblioteker på de fem nordiske landenes språk. NUK er Nordisk Ministerråds rådgivende og koordinerende organ i nordiske og internasjonale barne- og ungdomspolitiske spørsmål.

Idéen om ”menneskebiblioteker” oppsto på initiativ av unge i Norden og ble iverksatt første gang i år 2000 på Roskildefestivalen i Danmark. Herfra har den reist videre ut i Europa og er nå i flere år blitt gjennomprøvd og videreutviklet ved en rekke arrangementer med støtte av Europarådet.

Det er derfor naturlig at Europarådet og Nordisk Ministerråd har gått i samarbeid for å utgi en håndbok i å arrangere menneskebiblioteker.

Nordisk Ministerråd utgir boka på dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk. Det er også mulig å finne boka på internett på adressen: www.norden.org/publikationer

Idéen om menneskebiblioteker er en nordisk utviklet metode for å skape møter mellom fremmede og dialog mellom unge. I stedet for å låne en bok på biblioteket, låner man et menneske. Menneskene som er på utlån, er folk som andre generelt har mange fordommer mot. Det kan være politifolk, homofile, feminister, muslimer osv. Formålet er gjennom dialog å komme fram til at vi likevel ikke er så forskjellige, og dermed å bryte ned fordommene våre.

Nordisk Ungdomskomiteé håper at mange barne- og ungdomsorganisasjoner i Norden vil benytte ”Menneskebiblioteket” til å styrke forståelsen for betydningen av menneskerettigheter og på denne måten bidra til å utvikle dialogen mennesker imellom.

innledning

”For én gangs skyld, virkelig en ny idé!” Slik var min umiddelbare reaksjon da jeg først hørte om menneskebiblioteket som ble arrangert i forbindelse med Roskildefestivalen i Danmark i år 2000. ”Alt bør gjøres så enkelt som mulig, men så heller ikke enklere”, sa Albert Einstein. Menneskebiblioteket er en slik enkel idé: Møt din egen fordom! I stedet for bare å snakke om den, *møt* den.

Menneskebiblioteket er nøyaktig som ethvert annet bibliotek – brukerne av biblioteket kan låne ”bøkene” i et visst tidsrom. Etter å ha lest en bok man har lånt, leverer man den tilbake til biblioteket og låner eventuelt en annen. Det er bare én forskjell: Bøkene i Menneskebiblioteket er mennesker, og menneskebøkene og leserne etablerer en dialog seg imellom. Menneskebøkene representerer grupper som ofte er utsatt for fordommer og stereotypier, og som ofte blir offer for diskriminering og sosial utestenging. ”Leser” er enhver som er villig til å bruke en times tid på en samtale *med* en av sine egne fordommer eller forutfattede meninger. Bøkene i Menneskebiblioteket kan snakke, og de kan svare på spørsmål fra leserne. Dessuten kan menneskebøkene selv stille spørsmål og selv lære.

For folk som jobber for å fremme interkulturell dialog, menneskerettigheter og et pluralistisk demokrati – enten det er i sivilsamfunnet, innen voksenopplæringen eller i ungdomsarbeidet – er det ofte en utfordring å finne en ”ny” og fengende vinkling, et eller annet som de kan fange mange menneskers oppmerksomhet med, et eller annet som virkelig gjør en forskjell. Den nyskapende metodologien som knytter seg til Menneskebiblioteket vil bli beskrevet i denne korte veiledningen. Målet er å legge til rette for en konstruktiv personlig samtale mellom mennesker som normalt ikke ville hatt anledning til å snakke med hverandre. Menneskebiblioteket passer spesielt godt for arrangementer der det er mange mennesker til stede, f.eks. festivaler og andre større mønstre med hundrer eller tusener av deltakere.

Kreative og kompetente mennesker har utviklet mange ulike interaktive metodologier på dette feltet, og metodene praktiseres, offentliggjøres, modifiseres, tilpasses og videreutvikles hele tiden. Rundt om i Europa arrangeres det tallrike kurs, seminarer, konferanser, utvekslingsprogrammer og lokalbaserte prosjekter der siktemålet er å føre folk sammen og slik bidra til bedre gjensidig forståelse, samt legge til rette for at folk kan få et mer tilfredsstillende liv innen de gitte samfunnsrammene. Den største utfordringen er å nå fram til så mange som mulig. I dagens Europa monner likevel ikke alle disse tilbudene og de er ikke tilfredsstillende for alle de yngre så vel som eldre som ønsker å lære om hvordan man selv kan gjøre en innsats for et fredeligere samfunn, hvordan det er å bo i det, og hvordan man på det personlige plan kan åpne og utvikle seg og etablere en ærlig og forståelsesfull kommunikasjon med andre. Disse andre kan være naboene eller folk man treffer på gata, i butikken, på skolen eller på jobben. Menneskebiblioteket gir folk som normalt har begrenset mulighet og tid til å beskjefte seg med slikt, adgang til interkulturell læring og personlig utvikling.

”En fremmed er en venn du ikke har møtt ennå”. Det gamle slagordet fra den antirasistiske bevegelsen er like enkelt som det er sammensatt. Enkelt

– på den måten at det forutsetter at kommunikasjon er en absolutt nødvendighet: Det å snakke med og omgås folk som har potensialet til å bli ens venner. Sammensatt – på den måten at det faktisk ikke er så enkelt å treffe og snakke med mennesker som – ut fra ens eget utgangspunkt – virkelig er ”fremmede”, i betydningen annerledes. Sosiologisk er begrepet ”fremmed” ikke kun definert som en objektiv avstand – forstått slik at jo lenger vekk en eller annen er, desto mer fremmed er han eller hun – men også som en subjektiv avstand, nemlig den vi kan føle til mennesker som ferdes og bor nær oss. De kløftene som kan være mellom mennesker skyldes de sosiale, politiske, kulturelle og aldersmessige forskjellene mellom oss, våre ulike livsstiler og de forskjellige mulighetene som livet gir oss. For en 16 år gammel elev fra videregående skole i Finland kan det være enklere å kommunisere med og forstå en jevnaldrende spansk eller tyrkisk elev på videregående skole enn den 58 år gamle arbeidsledige industriarbeideren som bor i nabohuset. De stadig mer komplekse og flytende sosiale relasjoner i ”informasjonssamfunnet” kan medføre at kommunikasjonen mellom mennesker oppsplittes mer og mer. Vi samhandler med dem vi har felles prosjekter med og som vi ellers har med å gjøre i det daglige på jobben, i fritiden eller i familien. Det blir liten tid og anledning til å møte den ukjente.

Omgitt som vi er av bilder og bruddstykker av informasjon om andre, blir vi overlatt til våre egne forestillinger og antagelser – eller til våre egne fordommer og stereotyper, og disse to parene går ofte godt i spann. Menneskebiblioteket gir oss mulighet for å snakke privat og personlig med en ”fremmed” i en strukturert, beskyttet og likevel helt fri setting – innenfor et i forveien nøye fastsatt tidsrom, men ellers uten forpliktelser. Denne rammen rundt samtalene er sannsynligvis en av årsakene til at Menneskebiblioteket har slått slik an overalt der det har blitt arrangert. Brukere av Menneskebiblioteket vet på forhånd hvilken risiko de løper ved å møte *Den andre*.

Menneskebiblioteket ble inkorporert i Europarådets program ”Youth promoting human rights and social cohesion (Ungdom for menneskerettigheter og sosial sammenhengskraft)”¹ i år 2003. Programmets filosofi er at menneskerettighetene ikke kan forsvares alene gjennom lovtekster. Vi må alle beskytte og støtte opp under dem. Borgerne må oppmuntres til å tenke gjennom sine egne menneskerettigheter og rettighetene til Den andre. Derfor må det arbeides for at et bredere publikum blir oppmerksom på hvor viktige menneskerettighetene er for alle menneskers ve og vel.

Direktoratet for ungdom og sport under Europarådet har gjort unike og viktige erfaringer om uformell og interkulturell utdanning med utgangspunkt i menneskerettigheter, pluralistisk demokrati og kulturelt mangfold. I mer enn 30 år har Europarådets programmer for ungdom nådd mange tusen ungdommer og folk som jobber med ungdom, både frivillige og profesjo-

¹ Se også www.coe.int/hre og www.coe.int/youth

nelle. Hovedpartnerne i dette samarbeidet er ulike sammenslutninger og grupperinger av unge mennesker, ikke-statlige organisasjoner (NGO'er) og offentlige myndigheter og organisasjoner.

Andre større offentlige tilstelninger, slik som den europeiske ungdomskampanjen "Alle forskjellige – alle like" og "Europeiske ungdomsuker" – har bidratt til å utvide partnernetverket og øke kjennskapet til Europarådets arbeid hos et større publikum. Denne typen arrangementer som når ut til store grupper, krever lang tids innsats og solid økonomi, men når disse grunnforutsetningene er sikret, kan de fremvise meget gode resultater hvis de blir fulgt opp (og det bør de bli) av særlige oppfølgingsprogrammer.

Menneskebiblioteket har ikke slike store ambisjoner. Det er snarere å betrakte som "en liten begivenhet inne i en større begivenhet", der et stort antall enkeltpersoner innenfor et kort tidsrom og for en relativt beskjeden sum kan få glede av erfaringer fra samarbeidet mellom Europarådets ungdomssektor og dennes store partnernetverk. Leserne av bøkene i

Menneskebiblioteket – som utgjør et bredere publikum – trenger ikke å påta seg ytterligere forpliktelser. Imidlertid er det hyggelig å vite at det er en generell erfaring fra mange forskjellige menneskebiblioteker at mange lesere etter sitt besøk på biblioteket har blitt interessert i, og også involvert seg aktivt i, ulike bevegelse til støtte for det sivile samfunn.

Med denne publikasjonen ønsker Europarådets ungdomssektor å fremme metodologien som Menneskebiblioteket bygger på, et initiativ som har vært en stor suksess etter at det ble implementert i år 2000 og som siden har blitt videreutviklet i flere av rådets medlemsstater. I denne *Veiledning for arrangører* har vi samlet erfaringene til vertsorganisasjoner, arrangører, bibliotekarer, menneskebøker og lesere som har vært eller er knyttet til Menneskebiblioteket. Veiledningen skal gi oppmuntring, støtte og råd til alle som måtte ha til hensikt å påta seg den krevende og givende oppgaven det er å organisere et menneskebibliotek. Det er ikke meningen at dette skal være en ”kokebok”, og det kan det heller ikke bli i og med at de ulike ”ingrediensene” vil være forskjellige fra begivenhet til begivenhet, og fremtidige arrangører vil måtte tilpasse metodologien sin til de sosiale og fysiske rammene omkring nettopp deres arrangement. Samtidig er det en klar grense for hvor langt en slik tilpassing kan gå: Det krever godt verktøy å bygge solide hus, men slikt verktøy kan også brukes til å rive ned byggverk, dersom det brukes uaktsomt eller i ond hensikt. Det er forfatterens ønske at arbeidet som er nedlagt i Menneskebiblioteket vil bli ført videre på en ansvarlig måte. Biblioteket er *ikke* et PR-stunt som bare går ut på å få store overskrifter. Det er ingen zoologisk have og heller ikke noe utstillingsmonter for fremvisning av underlige og eksotiske arter, og det er verken et vervekontor eller en scene for utstilling av kjendiser.

Menneskebiblioteket er et redskap for fremme av fredelig sameksistens, og det skal bringe mennesker nærmere hverandre i gjensidig tillit til og med dyp respekt for enkeltmenneskets verdighet. Dette gjelder for så vel lesere som for menneskebøkene og arrangørene.

Eurokrat-menneskebok

Kort historisk riss av Menneskebiblioteket

Idéen til Menneskebiblioteket (på engelsk "Human Library") ble først utviklet av den danske ikke-statlige ungdomsorganisasjonen "Foreningen Stopp Volden"² og et menneskebibliotek inngikk i foreningens aktivitetstilbud til deltakerne på Roskildefestivalen år 2000, et årlig tilbakevendende musikkarrangement i Danmark, og landets største. Stopp Volden hadde base i København og var et ungdomsinitiativ, ledet av ungdommer. De hadde som siktemål å få med seg andre ungdommer i arbeidet med å forebygge vold blant unge mennesker. Prosjektlederne i Stopp Volden arrangerte det første biblioteket i nært samarbeid med Roskildefestivalen og med økonomisk støtte fra Roskildefondet. Det ble raskt klart at initiativet hadde større potensial enn både arrangørene selv og festivalledelsen hadde forestilt seg.

Som skildret i innledningen ble direktøren for Europarådets europeiske ungdomssenter, The European Youth Centre (EYCB), i Budapest oppmerksom på de positive erfaringene fra Roskildefestivalen. Gjennom EYCB ble de danske arrangørene brakt i kontakt med arrangørene av Sziget-festivalen – en større musikkfestival i Ungarn – og det ble besluttet at man ville arrangere et menneskebibliotek på neste Sziget-festival, i 2001. Siden 2003 har EYCB arrangert Menneskebiblioteket på Sziget-festivalen hvert år, og biblioteket har i et tidsrom på sju dager inngått som del av Europarådets stand på festivalen. Til nå har Sziget-festivalen huset Menneskebiblioteket fire ganger, og biblioteket har vært blant de største attraksjonene på festivalens såkalte "Civil Island"-område, et område der ikke-statlige organisasjoner (NGO'er) og mange andre institusjoner og organisasjoner presenterer seg selv og arrangerer ulike aktiviteter for publikum.

Menneskebibliotekene på Sziget-festivalen viste at slike arrangementer med hell kunne krysse landegrensene og gis en lokal utforming. På grunn av Menneskebibliotekets internasjonale og interkulturelle natur kommer det bestandig nye sider til, bl.a. kan bibliotekbrukerne nå også låne "ordbøker", "bøker" som samtidig er tolker. Denne nyskapingen gjorde det mulig å delta på arrangementet for et stort internasjonalt festivalpublikum

MENNESKEBIBLIOTEKET: ARRANGEMENTER SOM HAR FUNNET STED, KRONOLOGISK

- 2000 Roskildefestivalen, Roskilde, Danmark
- 2001 Sziget-festivalen – Civil Island-området, Budapest, Ungarn
- 2002 Nordisk Ministerråds "Det unge Norden 2002", Oslo, Norge
- 2002 Sziget-festivalen – Civil Island-området, Budapest, Ungarn
- 2003 Alværn ungdomsskole, Nesodden, Norge
- 2003 Sziget-festivalen – Civil Island-området, Budapest, Ungarn
- 2003 Stavanger bibliotekfestival, Stavanger, Norge
- 2004 Budapest Szabó Ervin-bibliotekets hundreårsdag, Ungarn
- 2004 Pszinapszis ungdomsfestival, Budapest, Ungarn
- 2004 Rock In Rio Lisboa, Lisboa, Portugal
- 2004 Sziget-festivalen – Civil Island-området, Budapest, Ungarn
- 2004 Nørrebrofestivalen, København, Danmark
- 2004 Grünerløkka Skole, Oslo, Norge

² Stopp Volden ble startet av fem ungdommer i København i 1993 som en aksjon mot vold, ledet av de unge selv, etter at en av vennene deres hadde blitt stukket brutalt ned med kniv. Etter tre år hadde bevegelsen 7000 medlemmer. De fleste var mellom 12 og 18 år. Bevegelsen sluttet å eksistere som aktiv NGO i 2001.

så vel som for menneskebøker som ikke snakket det lokale språket. Menneskebibliotekene som har blitt arrangert i regi av Europarådets ungdomsprogram for opplysning om menneskerettighetene kunne glede seg over størst deltakelse og størst pressedekning, og de har også avfødt den til nå mest omfattende dokumentasjon av aktiviteter, metodologi og effekt.

I de senere årene har andre organisasjoner fått opp øynene for konseptet og de mulighetene som ligger i det. Således inngikk det et menneskebibliotek i Nordisk Ministerråds Ungdomskomités store kulturmønstring ”Det unge Norden” høsten 2002 i Oslo. Menneskebiblioteket ble arrangert på et ordentlig bibliotek og var gratis og åpent for det vanlige publikum, samtidig som det inngikk som en del av programmet til de 450 ungdommene fra de nordiske landene som deltok i mønstringen. Sommeren 2004 arrangerte den portugisiske organisasjonen APAV, som jobber med voldsofre, et én-dags menneskebibliotek i ”En bedre verden-teltet” på Rock In Rio-festivalen i Lisboa. Arrangementet hadde et svært beskjedent budsjett og begrenset åpningstid, likevel kom det noen veldig interessante resultater ut av det. Menneskebiblioteket i Lisboa viste nemlig at et slikt arrangement ikke alene kan tilpasses forholdene i ulike land, men at det også kan romme ulike ambisjonsnivåer og legges opp etter ulike økonomiske forutsetninger. Det opprinnelige menneskebiblioteket i Roskilde hadde f.eks. 75 menneskebøker, Sziget-festivalen snaut 50 og Lisboa-biblioteket bare 20.

Erfaringene med Menneskebiblioteket fra Ungarn er erfaringer fra et veldig foreseggjort arrangement, erfaringene fra Norden viser at initiativet også kan romme ulike andre dimensjoner, og erfaringene fra Portugal viser konseptets tilpasningsdyktighet. Menneskebiblioteket kan sannsynligvis fungere fint i et hvilket som helst land på kloden, og det er fortsatt under utvikling. Tabellene under viser allerede gjennomførte og kommende menneskebiblioteker, for de sistes vedkommende likevel begrenset til dem vi vet om på nåværende tidspunkt. Det kommer til å bli mange flere.

PLANLAGT I 2005 (PÅ TIDSPUNKTET FOR OFFENTLIGGJØRELSEN AV DENNE VEILEDNINGEN)

August: Sziget-festivalen – Civil Island-området, Budapest, Ungarn

September: Ungdomsgatefestival om menneskerettigheter, arrangert av det ungarske Ungdoms-, familie-, sosial- og likestillingsdepartementet, Budapest, Ungarn (i forbindelse med 10-års jubileet til Det europeiske ungdomssettret i Budapest)

September: Bokmessen i Gøteborg, Sverige

Høst: København, Danmark

Høst: Oslo, Norge

Høst: Reykjavik, Island

Høst: Helsingfors, Finland

Menneskebiblioteket

– erfaringer fra tidligere arrangementer

CHRISTOFFER ERICHSEN VAR ANSATT PÅ HELTID I "STOPP VOLDEN"-BEVEGELSEN OG HAN VAR EN AV DE FIRE PROSJEKTKOORDINATORENE SOM ARRANGERTE DET FØRSTE MENNESKEBIBLIOTEKET PÅ ROSKILDEFESTIVALEN.

Roskildefestivalen ble arrangert første gang tidlig på syttitallet og fikk raskt ry som en av Europas fremste musikkfestivaler. Den finner sted i begynnelsen av juli hvert år, og det er mer en 150 artister som underholder på fem scener. Festivalen er registrert som en non-profit organisasjon som gjennom Roskildefondet gir overskuddet sitt til ikke-statlig organisasjonsarbeid (NGO-arbeid).

Ved å delta på Roskildefestivalen ønsket "Stopp Volden" å gå dypere inn i diskusjonen om ungdom, vold, rasisme og de underliggende årsakene til disse fenomenene. Bevegelsen ville avdekke hvilke forhold det er som fører til voldelige konflikter mellom mennesker fra ulike kulturelle, etniske, religiøse eller arbeidsrelaterte grupperinger. Vi ønsket å skape en aktivitet som innbød "publikum/leserne" til å rette sin oppmerksomhet og sine tanker mot egne fordommer og vaneforestillinger og som tilbød det enkelte menneske muligheten for et personlig møte med den sin verste fordom på en fredelig, positiv og morsom måte. I utgangspunktet antok vi at alle mennesker har noen fordommer eller vaneforestillinger. Det er enkelt å nære fordommer mot en annen gruppe av mennesker på avstand, men mye vanskeligere å opprettholde de stereotype forestillingene man har, når man får direkte, personlig kontakt med en person fra den pågjeldende gruppen. Man hører ofte uttalelser som "Jeg hater innvandrere, men Mohammad fra skolen er OK, for ham kjenner jeg".

Så grunntanken var at Menneskebiblioteket skulle være et fysisk sted som lignet på et bibliotek, men var fullt av mennesker som skulle spille bøker. Det var min jobb å legge til rette for dette og å ta meg av Bibliotekets daglige drift, men samtidig jobbet jeg også med selve festivalen. Det var den som finansierte biblioteket. Den største utfordringen lå i å få i stand avtaler om hvordan de ulike kravene som arrangementet vårt kom til å stille til vertsorganisasjonen, skulle dekkes av de aktuelle seksjonene på festivalen. Dessuten skulle samarbeidet mellom festivalens administrative system og våre frivillige koordineres. Vi fikk tildelt et areal inne på festivalområdet der vi kunne sette opp biblioteket. Da vi kom dit, var det ikke annet enn en gressbakke.

Drift av biblioteket forutsatte en grundig rekrutteringsprosess: frivillige, menneskebøker, bibliotekarer, dekoratører og arbeidsgjenger. Utgangspunktet for vervingen av menneskebøkene var en idédugnad der vi satte opp en liste over de mest utbredte fordommer og vaneforestillinger. Etter en lang diskusjon om etikk og om hvilke begrensninger vi skulle legge i arrangementet, ble det besluttet å ikke invitere menneskebøker som skinheads, nazister, religiøse fundamentalister eller folk fra lukkede religiøse miljøer som ser med forakt på andre grupperinger i samfunnet. Denne

øvelsen dreier seg om brobygging og skal ikke brukes som plattform for strid og konflikt.

Etter at vi hadde valgt ut ca. 50 ulike slags menneskebøker, begynte vi å kontakte alle de menneskebøkene vi hadde i våre egne nettverk. Vi kontaktet også andre organisasjoner, offentlige institusjoner og arbeidsplasser som kanskje kunne formidle en menneskebok til biblioteket. Det ble sendt ut en generell forespørsel om menneskebøker til ulike samarbeidspartnere. Vi vedla også informasjon slik at både den pågjeldende organisasjonen og den enkelte menneskeboken skulle vite hva de sto i ferd med å innlate seg på, og hva som ville bli forventet av dem dersom de ville delta.

Bibliotekarene i Menneskebiblioteket utfylte i stor grad rollen som virkelige bibliotekarer. De sto for utlånet av bøkene og fylte ut lånekortene, sjekket om bøkene var tilgjengelige og tok seg av bokreservasjonene samt gjennomførte intervjuer med frivillige som ville bli menneskebøker. To unge graffitikunstnere ble invitert til å dekorere bibliotekets stand med billedlige fremstillinger av slike dagligdagse situasjoner hvor menneskebøkene risikerte å finne seg selv i konflikt med andre. En arbeidsgruppe fra våre NGO-frivillige satte opp biblioteket før festivalen og ryddet og ordnet alt etter at arrangementet var slutt. Vi rekrutterte også en gjeng frivillige til å holde øye med standen og med campingområdet for de frivillige om natten. Dette området var viktig, for festivalen varte sju dager og folk måtte ha et sted å gjøre av seg. Dessuten var det gunstig for kommunikasjonen og oppbyggingen av en fellesskapsfølelse mellom medarbeiderne og menneskebøkene.

Biblioteket lå nær World Stage-teltet, og vi gjerdet inn området og satte opp en port som kunne holdes stengt når biblioteket var lukket. Vi satte inn stoler og bord som menneskebøkene kunne bruke og satte opp en skranke for bibliotekarene. Det stod to til fire bibliotekarer bak den. Vi gjorde mye for å gjøre arrangementet kjent. I det trykte festivalprogrammet fikk vi tildelt plass for en presentasjon av arrangementet og vi benyttet oss også av muligheten for å presentere oss selv i festivalradioen og på nettsidene til festivalen. Videre utpekte vi en prosjektkoordinator som skulle stå for kontakten med andre medier, og gjennom festivalens pressesenter sendte vi ut en melding om Menneskebiblioteket til de mediene som var akkreditert festivalen.

Det ble opprettet et gateteam, "Festival Street Promotion Team", av seksten ungdommer fra 16 til 21 år og av ulik etnisk bakgrunn. De fikk anledning til å arbeide for Menneskebiblioteket mot mat og drikke samt adgang til festivalen og leirområdet. Det var litt av et eksperiment, for dette var såkalt risikoungdom, representanter for målgruppen for "Stopp Volden". Sosialarbeidere hadde gitt oss opplysninger om hvor de ellers holdt til i fritiden sin og gitt oss råd om hva vi skulle passe oss for og unngå. Man kan ikke akkurat si at gateteamet virket begeistret da vi briefet dem før oppdraget. Men da de kom tilbake sent den første dagen de tilbrakte hos oss, så vi at flere av dem ikke lenger hadde t-skjorten sin. Det var en stor gruppe mørkhårete gutter, slike som mange andre ungdommer ofte har stereotypet

motforestillinger om. Men stemningen var lattermild og luften var fylt med historier om hvordan unge jenter hadde tigget for å få t-skjortene deres. De unge guttene var knapp nok klar over hvor mange timer de egentlig hadde gått rundt og snakket med folk. Denne måten å gjøre reklame for biblioteket var en erfaring som lovet godt for selve arrangementet.

Bortsett fra spørsmål av praktisk karakter lød noen av de spørsmålene som gategjengen hyppigst måtte svare på slik: "Hvem har funnet på dette?" og "Er det virkelig sant at man kan låne en ordentlig politibetjent eller en ekte homse i en time?" Da festivalen åpnet offisielt, strømmet det 70.000 mennesker inn, og de ble møtt av en stor mengde ulike aktiviteter, slik at vi var forberedt på at det ikke ville bli noen stor tilstrømning til vårt arrangement før tingene hadde roet seg litt ned og var kommet i normal gjenge. Menneskebøkene brukte denne tiden til å bli kjent med hverandre og snakke om forventningene sine. Det tok to timer før den første leseren kom. Men så snart leserne hadde begynt å komme, var tilstrømmingen konstant høy i fire dager, og de mest populære blant menneskebøkene var på utlån hele tiden. Selvfølgelig var det i begynnelsen en hel del blant publikum som var skeptiske til idéen, mens noen lesere på den andre siden ble så begeistret at de tilbød seg å være menneskebøker for en dag. I det store og hele syntes både leserne og publikum at det var en interessant og spennende idé. Menneskebøkene rapporterte tilbake om både oppriktige lesere og om mindre seriøse lesere, men alt i alt virker det som at de hadde likt å bli lest.

Jeg kan varmt anbefale et slikt arrangement hvis du er interessert i å nå fram til unge mennesker med et budskap om toleranse og åpenhet. Men som arrangør må du i så fall være forberedt på å gå inn i et seriøst og ganske tidkrevende opplegg, selv om det naturligvis avhenger av hvor stort arrangement det legges opp til, og hvor lenge det skal vare. En ikke-statlig organisasjon som skal delta på en festival med denne typen arrangement må legge vekt på å forberede seg så godt som overhodet mulig sammen med festivalpersonalet og administrasjonen.

TRYGVE AUGESTAD VAR LOKAL KOORDINATOR FOR ET MENNESKEBIBLIOTEK PÅ ALVÆRN UNGDOMSSKOLE PÅ NESODDEN. BIBLIOTEKET BLE ARRANGERT AV NORSK FOLKEHJELP I OKTOBER 2003.

Biblioteket ble arrangert i forbindelse med ”Internasjonal uke” for 84 elever på Alværn Ungdomsskole. I samarbeid med Stopp Volden i Danmark ville Norsk Folkehjelp prøve ut konseptet som undervisningsmetode i skolen. Vi tok kontakt med skolen, og tre lærere viste seg interesserte i konseptet. Det ble besluttet å gjennomføre arrangementet på en vanlig skoledag. Vi fikk en tidsramme på tre timer. Målet vårt var å gi elevene nye kunnskaper om mennesker og grupper av mennesker som de ellers har liten kontakt med, og å gjøre dem oppmerksomme på egne og andres fordommer og forutfattede meninger.

Det ble opprettet en arbeidsgruppe som besto av to representanter for Norsk Folkehjelp og de tre lærerne fra skolen. Arbeidsgruppens oppgave var å tilpasse konseptet til de lokale forholdene og drøfte hvilke stereotyper og fordommer det ville passe best å presentere for elevene. De satte opp en liste som også tok sikte på å synliggjøre mangfoldet i lokalsamfunnet. Boklisten besto av *en afrikaner, en brannmann, en filmprodusent, en fotballsupporter, en person med spiseforstyrrelser, en homofil, en gamling, en ekspert på gategjenger, en asylsøker, en blind, en politiker, en profesjonell idrettsutøver (basketball-spiller), en mannlig danser, en kristen ungdom, en frelsesarméoffiser, en forfatter, en mentalt syk person, en lesbe, en vegetarianer og en serbisk flyktning.*

Bøkene ble i hovedsak rekruttert ved at det ble tatt kontakt med ulike ikke-statlige organisasjoner (NGO'er) og foreninger. Noen av menneskebøkene var lokale og noen kom fra Oslo. I samarbeid med menneskebøkene ble det utarbeidet en beskrivelse av de respektive fordommer og forutfattede meninger. Beskrivelsen ble levert til skolen dagen før arrangementet. Lærerne presenterte så bøkene for studentene og satte opp en liste over elevenes ønsker som ble delt ut til bøkene. Vi fastsatte noen låneregler som bl.a. gikk på at hver bok maksimalt kunne leses av 5 elever og at det var en grense på 3 bøker pr. leser. Av skolens i alt 350 elever ble 84 invitert til å delta som lesere. Også de øvrige elevene viste svært stor interesse for biblioteket, men den knappe tidsrammen og det begrensede antall bøker som sto til disposisjon, gjorde at vi måtte begrense antallet lesere. Bøkene var forhåndsbestilt av elevene, og lånelisten lå klar da de spente elevene dukket opp på skolens mediesenter. Hver bok kunne lånes i 45 minutter

og elevene satte i gang umiddelbart og lot spørsmålene hagle ned over bøkene sine. Noen av de spørsmålene som ble stilt hyppigst var: "Når ble du blind?", "Vet du hva farge er for noe?" (*blind*), "Er du redd for å dø?", "Vet du hva Internett er for noe?" (*gamling*), "Hvorfor er det slagsmål og opptøyer ved fotballkamper?", "Er fotball virkelig så viktig?" (*fotballsupporter*), "Liker du ikke mat?", "Hvorfor kan du ikke bare spise noe mer?" (*person med spiseforstyrrelser*), "Hva synes du om heterofile?", "Hvordan var det å komme ut av skapet?" (*homofil*).

Bøkene prøvde å svare så godt de kunne og elevene tok notater. Norsk Folkehjelp skaffet bibliotekarer til å stå for boklånene og skrive ned tilbakemeldingene fra så vel bøker som lesere. Ulike aha-opplevelser ble notert. Den stereotype forestillingen om at asylsøkere er late, kriminelle og ikke integrert i det norske samfunnet ble kraftig utfordret da Pakistans tidligere maratonvinner – og desertør fra hæren – begynte å fortelle om sine erfaringer som "fremmed" i Norge. En fordom som går på at psykisk syke er

store, brutale og farlige menn ble utfordret av en ung kvinne som hadde vært gjennom store prøvelser i livet og som la fram erfaringene sine på en svært åpen og ærlig måte. Elevene fikk anledning til å stille de spørsmålene de alltid hadde lurt på, men aldri har turt å stille, spørsmål som mottakerne imidlertid var forberedt på og som de var villige til å svare på. Elevene ga tilbakemelding om at de syntes det hadde vært utfordrende, gøy og spennende å "lese" menneskebøkene. Flere av disse sa at de var trette eller helt utslitte, men som noen av dem også sa: "Det var en god tretthet".

Det ble arrangert en oppfølgingskveld for elever, lærere og foreldre. Til den hadde noen av elevene forberedt en PowerPoint-presentasjon der menneskebøkene ble beskrevet. De viste også bilder fra samtalene og fortalte om intervjuene de hadde tatt med bøker og lesere. Noen av elevene skrev "bok-anmeldelser" – et fint supplement som vi har planer om å videreutvikle og legge inn i fremtidige menneskebiblioteker.

SOM ARRANGØR AV SZIGET-FESTIVALEN I BUDAPEST I UNGARN HAR PÉTER WOOTSCH VÆRT INVOLVERT I MENNESKEBIBLIOTEKET SIDEN DET BLE ARRANGERT DER FØRSTE GANG. HER KOMMER HANS TANKER OM "EN UKE MED ØYBOERNE":

Sziget-festivalen har vært holdt en uke hver sommer siden 1993 på en øy i elva Donau og det var slik den fikk navnet sitt ("sziget" er det ungarske ordet for "øy"). Det begynte som et studentinitiativ med 40.000 gjester og to scener, og det har utviklet seg til en av Europas største friluftsfestivaler. I 2004 kunne festivalen mønstre 350.000 deltakere. Sziget-festivalen er en multi-kulturell miks av musikk- og kulturarrangementer og virkelig en møteplass med atmosfære for ungdommer med ulik bakgrunn og nasjonalitet. Festivalen er en kaleidoskopisk kjede av begivenheter, og det unge publikummet – øyboerne – er hele tiden i bevegelse mellom festivalens ulike områder, tilbud og arrangementer. Et av områdene er den såkalte Civil Island som ble tatt med i programmet første gang i 2001. Her tilbys øyboerne innholdsorienterte, innovative og fargesprakende aktiviteter som arrangeres av 130 representanter for det sivile samfunnet og for offentlige institusjoner. Den uavhengige *Civil Radio* samt BBC i Ungarn sender programmer fra the Civil Island til utenverdenen hele festivaluken. Rent generelt gir the Civil Island således sivilsamfunnet en anledning til å skape kontakt til et bredere publikum. I dette miljøet fant også Menneskebiblioteket en plass.

Arrangøren av Menneskebiblioteket på Roskildefestivalen år 2000 hadde ingen vansker med å overbevise meg om at biblioteket kunne være noe for oss, da vi satt der i hagen til det europeiske ungdomssentret en varm vårdag i Budapest. Men det var kun to og en halv måned til festivalen, og det ville ikke bli enkelt å legge alt til rette for et slikt prosjekt i løpet av den tiden. Vi måtte først og fremst prøve å få en skikkelig forståelse av hvordan Menneskebiblioteket fungerte. Greit nok, det var noe som gikk imot fordommer og forutfattede meninger, men hvordan skulle man implementere det i praksis. Hvordan skulle man finne fram til de riktige menneskebøkene? Hvordan skulle man greie å legge fram en slik idé uten å risikere å bli mis-

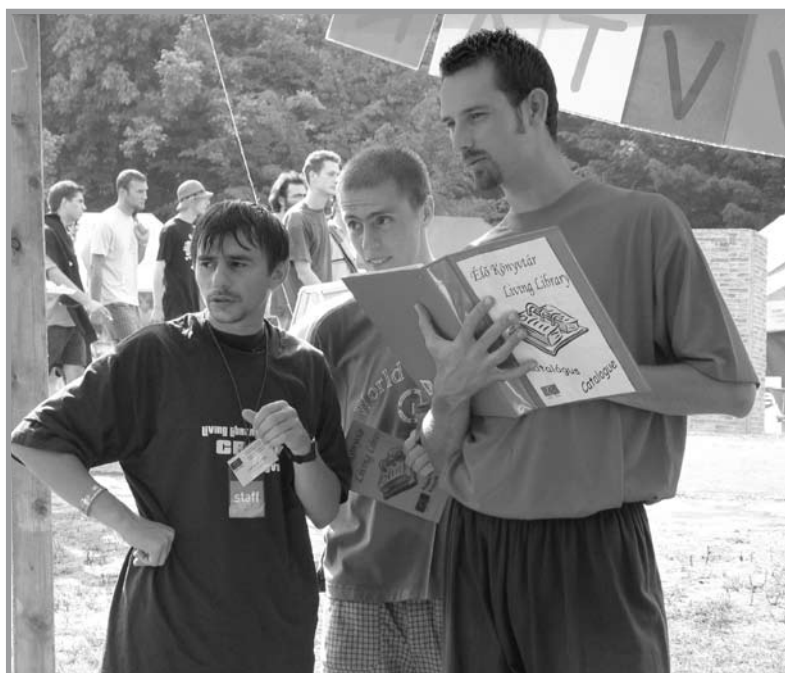

forstått? Menneskebiblioteket i 2001 ble da heller ikke perfekt, langt ifra. Vi rekrutterte menneskebøkene fra teltene til de ulike organisasjonene fra sivilsamfunnet som var representert på festivalen. Vi tenkte det ville vekke interesse, men vi tok feil. Mange av menneskebøkene forsto ikke konseptet som sådant, men brukte anledningen til å gi opplysninger om det arbeidet de utførte i daglige. Boktitlene var dårlige: Hva forventer man å få ut av menneskebøker med titler som *To uforglemmelige uker i Indonesia* eller *Å være ungare i Romania*? Vi forsto også at noen av de organisasjonene vi hadde tatt kontakt med, hadde unnlatt å slutte seg til ideen av frykt for å bli misbrukt av leserne. For eksempel var homse- og lesbeorganisasjonene bekymret fordi det pågikk en negativ kampanje i mediene på denne tiden. Vi hadde ikke tid til å bygge opp en tillitsfull atmosfære før festivalstart. Dessuten hadde vi bare 12 menneskebøker til rådighet og biblioteket holdt åpent i hele fire dager. Trass i alle disse feil og mangler hadde vi mer enn 130 lesere og folk begynte å fatte interesse og få forståelse for ideen.

Under planleggingen av festivalen for år 2002 forsøkte vi å unngå de verste av fjorårets feil. Vi begynte forberedelsene tidligere, og vi kurset bibliotekarene og tok dem med i planleggingen. Vi

lanserte sloganet "Bare les, ikke døm". I ettertid ser vi at det kanskje var en anelse for pedagogisk. Menneskebiblioteket var åpent i sju dager. Vi var nå mer omhyggelige i utvelgelsen og briefing av menneskebøkene, men vi unngikk ikke å begå feil av den grunn. Vi godtok forslag fra partnerne våre, men når det kom til stykket maktet vi ikke å bruke resultatene på en god måte. Boken *Kossuth var flyktning* fra UNCHR var en god bok og *Kvinner er også mennesker* var OK, men *Bridget Jones*-boka var problematisk. Det var 72 som tilbød seg som menneskebok, men vi drev biblioteket med bare 32 bøker og hadde over 300 lesere. Den nye t-skjorta vår var svært populær, og med spesialtilbudet "Les fire menneskebøker og få en gratis t-skjorte" økte vi antallet utlån vesentlig. Det var første gang pressen hadde lagt merke til menneskebiblioteket, og begivenheten ble dekket av Civil Radio.

Det europeiske ungdomssenteret i Budapest, EYCB, besluttet å etablere en stand på the Civil Island i 2003. Dette ble en glimrende anledning til

å ruste opp og restrukturere Menneskebiblioteket. Det tok form av et fellesprosjekt for the Civil Island-arrangørene og EYCBs undervisningsprogram i menneskerettigheter og det resulterte i en ny måte å angripe både undervisning, setting og metodikk på. Det ble introdusert et nytt slogan: "Ikke døm en bok ut fra omslaget". For å tiltrekke internasjonale gjester introduserte vi menneskeordbøker og flerspråklige menneskebøker. Teltet til Menneskebiblioteket lå ved siden av EYCBs telt, og det ga oss mulighet for å kople biblioteket til det europeiske ungdomsarbeidet. Som et resultat av de forandringene vi hadde gjort og av EYCBs klare eierskap til Menneskebiblioteket, ble det et av de mest besøkte teltene på the Civil Island. Tallrike VIP'er besøkte Menneskebiblioteket – til og med statsråder og statssekretærer kom for å få informasjon om biblioteket. Det var også populært å bli fotografert sammen med menneskebøkene. VIP-besøkene medførte en masse medieomtale, og Menneskebiblioteket ble annonsert i presse, TV og radio.

Menneskebibliotekets popularitet resulterte videre i en del henvendelser fra institusjoner og foreninger som ønsket å kopiere idéen i sitt eget miljø. Dette var den neste utfordringen, for selv om Menneskebiblioteket ved første øyekast kan forekomme et enkelt prosjekt, visste vi nå hvilke generelle utfordringer arrangørene ville komme til å stå overfor. I tillegg kom de særlige utfordringene de ville måtte hanskes med ved tillemplingen av prosjektet til nye omgivelser. I 2003 og 2004 ble det avholdt ulike menneskebiblioteker flere steder – på skoler, på virkelige biblioteker og på studentmønstringer og lign. Noen av tilpasningene var gode, andre var det ikke. Når arrangørene hadde en klar forståelse av idéen og dessuten var åpne for våre erfaringer, greide de å begrense de praktiske problemene og å opprettholde en god kvalitetssikring. Men hvis motivasjonen ikke var klar nok eller bare tok sikte på selvpromovering fra arrangørenes side, ble resultatet av tilpasningen ren skivebom.

Som festivalarrangør med fire års erfaring med menneskebiblioteker kan jeg ikke sterkt nok anbefale slike arrangementer. Men en viktig side ved konklusjonen min er at Menneskebiblioteket helst skal arrangeres i et beskyttet og sikkert miljø, og at man må unngå at det blir misbrukt til politisk propaganda og egosentrisk PR eller at det blir utnyttet av kommersielle interesser.

Hvordan arrangere og drive et menneskebibliotek

Alle som går med planer om å arrangere et menneskebibliotek – om det er foreninger, organisasjoner, institusjoner eller andre former for initiativtakere – bør først tenke gjennom hensikt og målsetning samt hvilke muligheter de har for å gjennomføre et slikt prosjekt. De må ha en klar målsetning for både selve biblioteket og for stedet der aktivitetene skal utfolde seg, og alt dette må igjen ses i sammenheng med arrangørens ordinære oppgaver.

MÅLSETNING

Menneskebiblioteket er et middel til fremme av respekten for menneskerettighetene og menneskets verdighet. Siktemålet er å øke oppmerksomheten mot, og fremme en konstruktiv dialog om, fordommer som ofte fører til diskriminering av enkeltmennesker eller av grupper av mennesker.

Det er viktig at arrangører innser at hovedmålsetningen for Menneskebiblioteket ligger fast i utgangspunktet. Supplerende delmål må inneholde realistiske og oppnåelige definisjoner av virkningene i lokalmiljøet.

Under hensyntagen til den sammenhengen man selv arbeider innenfor kan man for eksempel utarbeide delmål i forhold til temaer som:

- › den varheten som ungdommer har overfor fordommer og forutfattede meninger og de negative konsekvensene av slike stereotypier
- › synligheten av ungdomsarbeidet og arbeidet for menneskerettighetene
- › reaksjoner mot pågående eller nylige begivenheter i ens eget land (f.eks. økning av antallet av hatforbrytelser eller brudd på menneskerettighetene)
- › oppstart og videreutvikling av et nettverk av samarbeidspartnere
- › etablering av en dialog mellom ulike partnere innen det sivile samfunnet

VALG AV SETTING

Erfaringene til arrangører av Menneskebiblioteket viser at valg av riktig setting er av svært stor betydning for etableringen av en velegnet plattform for arrangementet. Å legge et menneskebibliotek til en større publikumsbegivenhet, slik som en større musikkfestival, vil bringe initiativet ut til et bredt og forskjelligartet publikum og gi det stor oppmerksomhet. Men samtidig vil det være vanskelig på forhånd å anslå hvor mange lesere som kommer til å benytte biblioteket og likeledes å følge opp erfaringene deres – dette fordi store publikumsansamlinger generelt forblir anonyme. Hvis man på den andre siden organiserer et menneskebibliotek som en enkeltstående begivenhet – for eksempel på en skole eller en konferanse – kan man rette det inn mot en spesifikk gruppe av (unge) mennesker. Man vil da lettere kunne anslå hvor mange lesere som vil komme og det kan arrangeres evalueringer og diskusjoner blant leserne etterpå. Det vil derfor bli lettere å bedømme virkningene av menneskebiblioteket.

Hvilken retning arrangørene enn velger å ta, må de være oppmerksomme på at planlegging og tilrettelegging av et menneskebibliotek vil være en krevende oppgave – det gjelder enten det dreier seg om en ”begivenhet innen en større begivenhet” av flere dagers varighet eller det er snakk om et enkeltstående arrangement av noen timers varighet. Ulikheter i tidsbruk og forskjeller i investering i materielle, økonomiske og menneskelige ressurser vil kun gjøre seg gjeldende i implementeringsfasen.

Menneskebiblioteket som del av en festival eller en annen mønstring i stor skala.

Menneskebiblioteket har hyppig vært lagt inn i en større kontekst slik som musikkfestivaler der mange mennesker samles over flere dager. Festivalrammen byr på mange fordeler for Menneskebiblioteket. Større sommerfestivaler har ofte et stort publikum og tiltrekker i første rekke ungdommer og mennesker som generelt er positivt innstilt overfor slike tiltak. Festivalområder er oftest parker eller andre naturlige omgivelser der det er mange steder leseren kan ta med seg menneskeboken og få et godt utbytte av boklånet. Mange ungdommer som drar på festival, men som ikke

i forveien er deltakere i noen av de ulike bevegelsene i det sivile samfunnet, ville neppe dra til en enkeltstående ”menneskerettighetsaktivitet”.

En annen fordel ved festivaler er at stemningen hos publikum som regel er avslappet og svært tolerant. Det betyr ikke at lesere på festivaler har færre inngrrodde forestillinger enn folk andre steder, men at festivaler skaper et miljø som utgjør en god grobunn for det arbeidet Menneskebiblioteket utfører. På den andre siden må vi ikke glemme at i denne settingen er Menneskebiblioteket kun tilgjengelig for dem som har hatt råd til å betale inngangsbilletten. Festivaler og andre utendørs aktiviteter er i tillegg sårbare for dårlig vær, og dette må også tas i betraktning!

En arrangør av et menneskebibliotek vil normalt kontakte festivalen og legge fram et forslag. Mange festivaler er på konstant leting etter interessante nye aktiviteter. Dette er en gunstig utgangsposisjon. Hvis festivalarrangørens interesse for og støtte til Menneskebiblioteket ikke er uttalt og klar, kan det ikke anbefales at man fortsetter forberedelsene. Vertsorganisasjonens motivasjon for å yte støtte til tiltaket må være uttalt og tydelig og helst foreligge i form av en skriftlig avtale.

Større festivaler har vanligvis en rigid infrastruktur og er oftest kommersielle arrangementer der publikum må betale for å komme inn. Samtidig er plassen begrenset og festivalarrangørene har mange ulike hensyn å ta. Under forhandlingene med dem er det derfor viktig å få løfte om deres konkrete støtte til Menneskebiblioteket. Den kan bl.a. bestå i:

- › Gratis festivalpass/-billetter til menneskebøker og medarbeiderne ved biblioteket
- › Mulighet for å transportere materiell til stedet før festivalåpningen.
- › Privilegier når det gjelder adgang for menneskebøker med handicap (f.eks. bilpass)
- › Et sentralt og likevel relativt rolig og tilstrekkelig stort område der Biblioteket kan settes opp
- › Utstyr slik som telt, stoler, bord og strømforsyning
- › Omtale og promovering av Menneskebiblioteket (festivalprogrammet, høytalerannonsering osv)
- › Adgang til campingplass om nødvendig
- › Adgang til toalett og bad
- › Matbilletter/drikkekuonger o.l. (der det er mulig)
- › Ev. økonomisk støtte til produksjonen av t-skjorter og annet materiell

Arrangører av menneskebiblioteker bør til gjengjeld ikke fremsette urealistiske krav og ønsker om verken område eller økonomisk støtte, men de bør være villige til å nevne og takke vertskap og sponsorer i alt skriftlig materiale og ellers der det er mulig (f.eks. takkeuttalelser i brosjyrer og festivalalogo trykket på alt bibliotekmateriell).

MENNESKEBIBLIOTEKET SOM ET ENKELTSTÅENDE TILTAK

Noen menneskebiblioteker har ikke vært arrangert innen rammene av en festival, men som enkeltstående arrangementer på skoler og på (vanlige) offentlige biblioteker. Det betyr at publikum kommer utelukkende for å besøke menneskebiblioteket. Så langt har de enkeltstående menneskebibliotekene typisk vært én-dags- eller halvdags-arrangementer med et begrenset utvalg av menneskebøker. Fordelene ved denne settingen er enkelthet og begrenset varighet. Samtidig stiller den større krav til arrangøren

hva angår promovering og annonsering, arrangementet blir derfor mer sårbart overfor faktorer som ligger uten for arrangørens kontroll. Vi har imidlertid positive erfaringer med menneskebiblioteker som er lagt til rette for en spesiell målgruppe – f.eks. for elevene på en skole eller for de ordinære brukerne av et offentlig bibliotek.

VIKTIGE ERFARINGER FRA ET MENNESKEBIBLIOTEK PÅ EN SKOLE:

Lånetiden var satt til 45 minutter og det var passe. Likevel er det viktig å kunne korte ned på tiden og kutte ut lånet hvis samtalen går i stå. Dette konseptet syntes å passe bra for elever i alderen 13 – 16 år, og de jobbet som regel i grupper på 3 – 4 elever pr. menneskebok. Et system for forhåndsbestilling fungerte godt. Hvis det er mulig, er det imidlertid ønskelig å ha kopier i bakhånden av noen av menneskebøkene. I dette tilfellet uteble 3 av 20 bøker fra arrangementet. Særlig de yngre elevene/leserne må forberedes på at de rent faktisk kan stille mange av de spørsmålene som de har gått og lurt på.

→ GENERELLE BETRAKTNINGER:

→ (a) Antall potensielle lesere:

Det er umulig å komme fram til nøyaktige overslag under planleggingen. Innen rammene av en festival vil antallet lesere kunne variere kraftig fra den ene dagen til den andre, avhengig av hva som ellers skjer på festivalen. En tommelfingerregel kan være at hvis det går 5000 personer forbi et menneskebibliotek i løpet av en festivaldag, vil 500 av dem sannsynligvis stoppe opp og kaste et rask blikk på arrangementet, 200 kan tenkes å studere katalogen og omkring 50 å låne og lese en menneskebok. Når det gjelder enkeltstående arrangementer kan man gå ut fra at så godt som alle som besøker menneskebiblioteket vil bli lånere.

→ (b) Varighet og åpningstid:

Menneskebiblioteker på festivaler bør holde åpent alle festivaldager. Festivalpublikumet trenger litt tid til å orientere seg i alle begivenhetene som skal finne sted, og på førstedagen kan man derfor forvente en litt treg oppstart. Den beste reklamen for menneskebiblioteket på en festival er den som går fra munn til munn og lånerantallet vil sannsynligvis øke for hver dag som går. Størst tilstrømming vil det være i helgene og i perioder uten spesielle begivenheter eller opptredener. Det anbefales å holde

åpent når det er dagslys, men ikke å åpne biblioteket før i 12-tiden, fordi festivalgjester står sent opp. Åpningstider bør angi det senest mulige tidspunkt for utlån av bøker, i og med at bibliotekpersonalet må vente en time før siste bok blir levert tilbake. Åpningstidene bør fastsettes slik at de tar hensyn til når menneskebøker og bibliotekarer kan være tilgjengelige (samt til disses behov for pauser).

ÅPNINGSTIDER:

Menneskebiblioteket er åpent hver dag fra kl. 12.00 til kl. 20.00.
Siste mulighet for å låne en bok er kl. 19.00!

Fra Menneskebibliotekets løpeseddel SZIGET 2004

→ (c) Krav til området:

En uformell, visuelt attraktiv, innbydende og avslappet ramme rundt biblioteket fremmer den gode samtalen og får menneskebøker og lesere til å føle seg vel. Uavhengig av de generelle fysiske rammene vil det være noen forutsetninger som må være oppfylt:

- › Bibliotekets ”indre” område (der hvor bøkene sitter) bør være synlig, samtidig som det skal være delvis avstengt, slik at publikumsstrømmen kan reguleres. Biblioteket skal være romslig nok til at det er plass til stoler og bord til alle menneskebøkene og til bibliotekarene.
- › Bibliotekarene er lesernes første kontakt. De jobber ved en skranke ved inngangen. Her bør det være plass nok til at flere lesere kan sitte behagelig og lese katalogen før de velger hvilken bok de vil låne.

- › De fysiske rammene skal markere overfor potensielle lesere at de ikke bare kan gå rett inn og begynne å snakke med menneskebøkene.
- › Stedet må være lagt til rette slik at det kan tas hensyn til været og til de fysiske omgivelsene generelt.
- › Det må være adgang til lesedrikker, smågodt og lesestoff i bibliotekets åpningstid.

Veiledning for arrangører

trinn for trinn

Menneskebiblioteket er et prosjekt der både organisering og delegering må være i orden. Viktige punkter i forbindelse med vurdering av antatt arbeidsmengde vil være:

- › bibliotekets størrelse samt antall menneskebøker til utlån
- › varighet og åpningstider
- › omfang og art av støtte fra festivalarrangør
- › budsjettmidler for PR og reklamemateriell

Lederen av arrangementet bør ha en kjernegruppe av medarbeidere, bestående av tre koordinatore. Hver koordinator vil ha et primært ansvarsområde. Her under et forslag til tre slike ansvarsområder:

BIBLIOTEKETS FYSISKE RAMMER SAMT KONTAKT MED FESTIVALARRANGØR

Rekruttering av frivillige til bygging/oppsetting
Bygging/oppsetting på det utpekte stedet
Tilrettelegging for nødvendige fasiliteter og utstyr
Organisering av leirfasiliteter for personalet opprinnelig tilstand
Overvåking av stedet utenfor åpningstiden (der det er nødvendig)

DAGLIG DRIFT SAMT TILRETTELEGGING AV HVA BIBLIOTEKET SKAL INNHOLDE

Etablering av en litteraturliste
Verving, orientering og utvelgelse av bibliotekarer og menneskebøker
Koordinering og planlegging av bibliotekets daglige program
Logistikkarbeid i forb. med menneskebøkene (tidsskjema, pauser, spesialbehov osv.)
Mottak av gjester, bevertning og matbilletter

MATERIALER, REKLAME, FUNDRAISING OG EVALUERING

Produksjon av lånekort, t-skjorter, brosjyrer, foldere, plakater
Fundraising
Planlegging av PR-strategi og rekruttering av gateteam
Evaluering med menneskebøker, lesere og bibliotekarer
Dokumentasjon
Overordnet ansvar for økonomien

Kronologisk vil prosjektet inneholde følgende trinn som koordineringsteamet bør sette opp på en tidslinje:

LOGISTISK OG PEDAGOGISK PLANLEGNING

Definer målsetning og bestem lokalisering
Identifiser mulige partnere
Utarbeid et forslag og kontakt en festivalarrangør
Kontakt partnere og utarbeid en strategi for fundraising
Sett opp en litteraturliste og begynne rekruttering av menneskebøker
Planlegg og tegn de fysiske rammene for prosjektet
Begynn forarbeidet til promovering av prosjektet overfor utvalgte medier
Utarbeid PR-materiale
Samle alle medarbeidere, koordinatore, arbeidsgjeng, PR-gateteam og festivalarrangør på et koordineringsmøte
Organiser en briefing av menneskebøker, menneskeordbøker, oppsynsbetjenter og bibliotekarer
Planlegg en dokumentasjonsstrategi

ON-SITE LOGISTIKK

Transport av utstyr og materialer til oppbygging av ytre rammer
Bygging/oppsetting av ytre rammer
Transport av utstyr for promovering og drift av prosjektet
Gjør ytre rammer klar
PR-gateteamet begynner å jobbe (på campingplassen der en slik finnes)
Send ut pressemelding dagen før åpningen
Åpning
Gateteamet fortsetter PR-arbeidet i nærheten av menneskebiblioteket
Daglige evalueringsmøter
PR-arbeidet fortsetter
Dokumentasjonsarbeidet fortsetter
Lukking
Tilbakeføring av området til opprinnelig tilstand eller slik som avtalt med festivalarrangør.

En ungarsk ungdom spurte meg om det er sant at tyskere alltid tørker av hendene sine med brødet etter at de har spist. Vi var overhodet ikke forberedt på den typen spørsmål og for å være helt ærlig, var det nok litt for utfordrende, men det var tross alt positive utfordringer vi ble stilt overfor. Det var interessant å se hvordan tyskere blir betraktet i utlandet, og vi håper at vi også greide å overvinne noen av våre egne fordommer. Vi ble også tvunget til å tenke over hvem vi egentlig er og hvilke standpunkter vi tar.

TYSK MENNESKEBOK

Menneskebøkene

Slik som i et virkelig bibliotek er bøkene i Menneskebiblioteket den viktigste ressursen biblioteket har. Det er viktig å sammenstille en samling av **god litteratur** og å passe godt på bøkene. Det å utarbeide en katalog og å rekruttere menneskebøkene er den vanskeligste og mest følsomme del av jobben, men det er en helt vesentlig del av tilretteleggingen av biblioteket. Omfang og innhold av katalogen vil avhenge av rammene som er satt for biblioteket. Arrangørene må bruke mye tid på og tenke gjennom og diskutere katalogen før de ferdigstiller den.

(A) GENERELLE INNLEDENDE RETNINGSLINJER

- › Boktitlene må vise til representative grupper som hyppig er utsatt for fordommer og vaneforestillinger og ofte også er gjenstand for diskriminering. Det er opp til arrangørene å fortolke dette ut fra sin egen kontekst.
- › Katalogen bør være så omfattende at den gir leserne et reelt valg, men samtidig bør den ikke overskride arrangørens kapasitet hva angår plass og de ressursene det kreves for å verve, briefe og ta vare på bøkene. Erfaringen viser at en katalog bør inneholde minst 20 menneskebøker hvis den skal vekke interesse hos publikum, og at den ikke bør tilby flere enn 50 bøker hvis den skal være håndterlig.
- › Boktitlene bør være ledsaget av beskrivelser av noen av de mest utbredte stereotyper og fordommer. Det vil være en hjelp å sette sammen slike beskrivelser og diskutere dem før boktitlene blir avgjort.

(B) BOKTITLER

Følgende liste gir noen eksempler på boktitler som har vært brukt med hell i tidligere menneskebiblioteker. Listen er verken uttømmende eller bindende. Den skal ganske enkelt gi arrangører av menneskebiblioteker ideer og inspirasjon før de utarbeider en endelig liste, tilpasset de aktuelle rammene for prosjektene deres.

Arbeidsløs, asylsøker, billettkontrollør, blondine, byråkrat, dyrevernaktivist, eksfange, (eks)politiker, feminist, flyktning, fotballsupporter, handikappet person, hip-hopper, homse, jøde, kristen, lesbe, lærer, miljøverner, muslim, pensjonist (eldre person), politimann, prest, rabbi, sigøyner, skateboarder, sosialarbeider, flyktning, tidligere fotball-hooligan, (tidligere) analfabet, (tidligere) hjemløs person, tidligere nynazist, tidligere stoffmisbruker, tv-journalist, vegetarianer, HIV-smittet, person med spiseforstyrrelser, blind, døv.

(C) UTARBEIDELSE AV KATALOGEN

Utarbeidelsen av katalogen til menneskebiblioteket innebærer tre større oppgaver:

Kriterier for og sammensetting av boksamlingen

- › Inkorporering av de vanligste fordommer i boktitlene
- › Fremstilling av katalogen

Kriterier for boksamlingen

Beste tilnærming kan ofte være å organisere en idédugnad mellom arrangørene og gjester de har lyst til å invitere. Idédugnaden innebærer at man i fellesskap setter opp en liste over mennesker som pleier å være utsatt for andres fordommer og forutfattede meninger. Det legges særlig vekt på grupper som unge mennesker kan forventes å fokusere på. På dette tids-

punkt skal ikke forslagene kommenteres. Forsøk bare å få ned på papiret en så lang liste som mulig. Naturligvis er disse fordommene ikke universelle, men fordommer som er utviklet i en spesifikk kulturell og sosial kontekst. Det kan ikke anbefales å bruke tidligere kataloger som har vært utarbeidet for en annen anledning, i hvert fall ikke uten foregående grundig revisjon og tilpasning. Fra listen (som gjerne kan være mye lengre enn det selve katalogen ender opp med å bli) fjernes nå alle forslag som ikke hele gruppen kan

gå inn for. Slik forsøker man å nå fram til en liste over "favoritt"-fordommer. Denne listen vil bli relativ kort, ideelt sett bør den inneholde mellom 20 og 50 menneskebøker, avhengig av hvor stort arrangementet er tenkt og hvilke praktiske muligheter som foreligger.

Når en jente blir spurt om hun vil representere en "blondine" på et menneskebibliotek, må hun vurdere om spørsmålet er ment som en kompliment eller en fornærmelse. Jeg syntes det var interessant å se at Blondinen var en av de mest populære menneskebøkene på Sziget. Det skyldtes naturligvis ikke min egen personlighet, men den måten som "blondine"-begrepet oppfattes i det moderne samfunn. Ved første øyekast syntes folk at boken var interessant, men de kom ikke så mye videre da det gikk opp for dem at det å være blond og kvinne ikke gjør en så forskjellig fra resten. Hun er også kvinne, slik som ca. 50 % av alle mennesker er, og hennes hårfarge endrer absolutt ingenting. Det var en mann som lånte meg fordi han helt klart var ute på å få tak i en kjælen blondine. Med en gang han innså at hans forhåpninger brast – etter ca. 20 minutter – brakte han meg tilbake til Menneskebiblioteket. Men han håndterte situasjonen på en utmerket måte.

BLONDINE-MENNESKEBOK

Under det avsluttende arbeidet med listen bør følgende punkter tas i betraktning:

- › Boktitlene bør være klare og lettfattelige. Fordommer er ikke så veldig kompliserte, derfor skal heller ikke bokslovene være det. (*Somalier hører klart inn under kategorien fordommer. En medborger som ikke er født i denne verdensdelen og som har en annen hudfarge* er ikke en tittel som inneholder en fordom.)
- › Katalogen bør inkludere vidt forskjellige menneskebøker. Målet er å trekke til seg vidt forskjellige lesere. Et "spesialisert" menneskebibliotek ville bare tiltrekke et begrenset publikum og være for snevert til å være et spennende tilbud. Dette kravet om mangfold betyr at menneskebøkene bør rekrutteres fra alle samfunnslag og at en katalog ikke bare kan inneholde f.eks. etniske mindretall eller kvinner som har vært utsatt for diskriminering.
- › For å avgrense fortolkningen av hvilke grupper det er som blir diskriminert, kan man basere seg på de legale anti-diskriminerende standarder som er nevnt i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. I dette tilfelle ville bøkene f.eks. kunne representeres av religiøse, seksuelle eller etniske mindretall som homser eller lesber, muslimer eller sigøynere.
- › En noe videre fortolkning vil kunne innbefatte gjengse, lokalt utbredte stereotyper om folk på grunn av deres utseende (f.eks. *blondine*), yrke (f.eks. *politimann*) eller deres forbruksvaner (f.eks. *vegetarianer*).
- › Katalogen kan også inneholde representanter for yrker som unge mennesker ofte har forutfattede, stereotype meninger om, slik som lærere eller sosialarbeidere.
- › Menneskebiblioteket kan også gi publikum anledning til å lære å kjenne ungdomsmiljøer og subkulturer gjennom bøker som *skateboarder*, *graffitikunstner*, osv. Dette er av særlig interesse for unge mennesker som kan bli utsatt for diskriminering fra unge fra andre subkulturer enn sin egen.
- › En interessant og overraskende erfaring fra tidligere biblioteker er at menneskebøker som representerer særlige nasjonaliteter (f.eks. *tysker*, *rumener*, *svensker*) ikke var særlig populære og ofte ikke ble utlånt. Det ser ut til å være en større forståelse for at nasjoner er sammensatte enheter enn for at kulturelle og sosiale grupper er det og nasjonal tilhørighet inngår derfor mindre hyppig som element i sosiale konflikter.
- › For å få til en bred enighet om kataloginnholdet kan redaksjonsgruppen med fordel diskutere hvilke fordommer de foreslåtte menneskebøkene vil bli stilt overfor. Dette kan føre til en mangfoldig og konsis katalog.

Alle stereotyper skriker egentlig bare på at noen enkle spørsmål blir stilt ofte, om ikke hele tiden. Dette reiser imidlertid et potensielt problem, for det er virkelig hardt å svare på de samme spørsmålene på en interessant måte gang etter gang etter gang, særlig hvis man ikke har lyst til å gjenta seg selv på nøyaktig den samme måten hver eneste gang. Et råd for fremtidige menneskebøker som jeg vil trekke fram, er å bruke den klassiske klisjé (som faktisk fungerer i dette tilfellet, til forskjell fra på en del andre områder i livet): "Du skal bare være deg selv". For det dreier seg alt sammen ikke om å spille eller late som, det dreier seg om sannheten som kan åpne folks øyne.

TIDLIGERE NYNAZIST-MENNESKEBOK

- › På grunn av den pedagogiske dimensjonen ved Menneskebiblioteket kan det ikke anbefales å ta inn bøker som kan føre til helsenedbrytende eller farlig atferd – f.eks. *stoffmisbruker* og *fotball hooligan* – eller som kan lede fram mot moralsk og politisk tvilsomme plattformer – som *nynazist*. Heller ikke menneskebøker som kan tenkes å forsøke å benytte anledningen til å gjøre propaganda for egne interesser og misjonere bør benyttes. Dette kan f.eks. tenkes å gjelde medlemmer av religiøse sekter eller salgsrepresentanter.
- › Det kan derimot anbefales å ta inn menneskebøker som har overvunnet sin avhengighet eller med hell endret en negativ eller destruktiv atferd, f.eks. *tidligere stoffmisbruker*. I slike tilfeller bør menneskeboken rekrutteres på bakgrunn av personlig kjennskap eller fordi vedkommende har blitt anbefalt til arrangøren av en pålitelig kilde. Med denne slags menneskebøker kan det også oftere forekomme at leserne søker hjelp og rådgivning for seg selv.

Inkorporering av de vanligste stereotypier og fordommer i boktitlene

Samle de hyppigste stereotypier og fordommer som knytter seg til hver av titlene i boklisten. Sett dem opp under hver boktittel og ta så bort dem som det ikke er allmenn enighet om. Dette resulterer i en liste som vil være utgangspunkt for menneskebøkene etter at de har blitt vervet, og som bøkene da vil kunne korrigere ytterligere. Det er viktig at bøkene får anledning til å si seg enige i fordommene: Menneskebøkene kommer nemlig ofte med viktige forslag til endringer og tilføyeser til listen som arrangørene har satt opp.

Da jeg skulle bli bok på Menneskebiblioteket, var jeg bekymret og redd, for det var første gang og mine engelskkunnskaper er ikke så veldig gode at jeg kan forklare folk så mye, og jeg visste ikke hva slags spørsmål folk ville stille til meg. Jeg aksepterte forespørselen om å bli menneskebok fordi det ga meg en god anledning til å fortelle folk om landet mitt. På biblioteket traff jeg mange mennesker som visste noe om landet mitt – ikke bare om tørke og krig, men også kjente til Etiopias gamle og lange multietniske og multikulturelle historie. Verst var det for meg når folk som visste jeg var fra Etiopia, spurte meg om det finnes mat i landet mitt, om det finnes vann der. Det var rart.

AFRIKANSK MENNESKEBOK

Ved utarbeidelse av listen bør følgende forhold tas i betraktning:

- › Leserne bruker vanligvis kun kort tid på hver side i katalogen. Språket bør derfor ikke være for komplisert.
- › Lettfattelige, korte adjektiver er den beste måten å formulere rå fordommer på ("skitten, gjerrig, lat..."), men man kan også få bruk for kortere omskrivninger (f.eks. "kan ikke utføre en real jobb" passer bedre i denne sammenhengen enn "uegnet som arbeidstaker").
- › Slang kan være nyttig å bruke, unngå likevel banneord og grisete uttrykk.
- › Gi beskrivelsen av menneskebøkene farge ved å legge minst fire elementer/påstander inn den. Men vær også konsis, og bruk derfor ikke mer enn sju elementer pr. bok.
- › Hvis det forventes et stort internasjonalt publikum, vil det være formålstjenlig å lage en idédugnad med medlemmer fra ulike land. Det kan gi en interessant og mangfoldig boksamling.

→ Produksjon av katalogen

Menneskebibliotekets papirkatalog er det vesentligste utgangspunkt for PR og informasjon om menneskebøkene og den er ofte den kilden leserne baserer sine valg på. Den skal derfor være tiltalende, lett å lese og innbydende å bla i. Herunder noen praktiske tips:

- › Ved en stor begivenhet vil det være mange som ser gjennom katalogen uten nødvendigvis å ende opp som låntakere. Bruk materialer som kan motstå støv og skitt og regn og som tåler rengjøring etter å ha vært brukt flittig hele dagen.
- › En ringperm er et velegnet omslag og gjør det enkelt å legge inn endringer og tilføyelser (for eksempel forårsaket av endringer i menneskebøkens tilgjengelighet).
- › Bruk ett A-4 ark pr. bok. Beskytt arkene med plastomslag eller laminering.
- › Boktitlene skal være skrevet med stor og fet skrift, så de kan forstås med et rask blikk.
- › Lag flere kopier av katalogen (3-4 for en festival). Det vil være tidspunkter med stor tilgang og folk vil bli trukket mot Menneskebiblioteket når de ser andre studere katalogen. Noen lesere bruker lang tid til å lese katalogen, og er det for få kataloger, vil det blokkere andre potensielle låntakere.
- › Ved internasjonale mønstrenginger bør katalogen være flerspråklig.
- › Hvis menneskebøkene snakker flere språk, bør det være anført på de pågjeldende A-4-arkene.
- › Hvis det brukes tolk, anføres tilgjengelige tolkespråk på samme måte.

↓

Det er en kjent sak at folk nærer mange fordommer over for oss. Derfor var jeg litt redd da jeg hadde sagt ja til forespørselen. Jeg tenkte at mange ville være negative fordi jeg er sigøyner, og at de bare ville være ute etter å erte og gjøre det ubehagelig for meg. Men det som skjedde var det stikk motsatte: De som lånte meg – alle uten unntak – oppførte seg veldig pent og de viste ekte interesse for kulturen og tradisjonene våre, og for livet mitt. Kort sagt, jeg ble ikke konfrontert med noen fordommer. De som ikke likte sigøynere fra før, kom ikke til å like dem etter å ha snakket med meg, men de kan ha følt at de hadde truffet skal vi si et ”positivt” eksempel, og ikke en person som var slik som de fleste mener vi sigøynere er. Hva jeg også syntes var svært interessant var da en sigøynerjente lånte meg. Vi var nesten jevnaldrende, men hun bodde i en liten landsby i Ungarn. Vi snakket om forskjellene mellom det å være sigøynerungdom i Budapest og på landsbygda.

SIGØYNERJENTE-MENNESKEBOK

(D) VALG AV MENNESKEBØKER

Rollen som menneskebok er trettende, krevende og utfordrende, men også interessant og morsom. Valget av de personene som skal være menneskebøker utgjør uten tvil den viktigste delen av forberedelsene før åpningen av et menneskebibliotek. Arrangørene legger en ganske stram ramme omkring prosjektet som helhet, men møtene mellom menneskebøkene og låntakerne er spontane og foregår i enrom. Arrangørene vil ikke ha noe klart bilde av hva som foregår under samtalene, men må ha tillit til at menneskebøkene oppfyller den målsettingen som menneskebiblioteket har satt opp.

Den første dagen jeg var menneskebok slo det meg hvor bibliotekaktig stemningen var. Når en potensiell leser kom inn, ble han eller hun behandlet som en potensiell låntaker på et vanlig bibliotek. Som *Politibetjent*-bok traff jeg unge mennesker som var frustrerte over det politiske systemet, over ikke å bli forstått og som følte trang til å sette sitt eget merke på samfunnet. Det er mitt inntrykk at de ikke hadde som mål i seg selv å begå lovbrudd, men at de ble svært oppbrakt når politiet krysset de personlige grensene deres. Under samtalen med dem om deres personlige erfaringer fra slike konflikter fikk de et inntrykk av den usikre personen bak uniformen, og jeg tror at jeg fikk dem til å innse at også politifolk er mennesker. Jeg ble levert tilbake til biblioteket akkurat til riktig tid, og da aktivistene gikk hadde jeg en god og varm følelse inne i meg.

POLITIBETJENT-MENNESKEBOK

Generelle retningslinjer:

- › De beste partnerne for valg av menneskebøker er medlemmer av spesialiserte ikke-statlige organisasjoner (NGO'er) og foreninger og organisasjoner som har en reell og ekte interesse i å motarbeide fordommer og stereotype standpunkter de møtes med i dagliglivet. Frivillige og ansatte ved slike foreninger er vant til å besvare den type spørsmål som leserne vil stille dem, og de har kompetanse i å gi relevant informasjon. Samtidig vil de kunne søke ytterligere råd og støtte hos andre medlemmer i gruppen de tilhører, hvis det er behov for det.
- › Bøkene må være autentiske: Alle titler bør være representert ved en eller flere personer som har relevante personlige erfaringer med emnet.
- › Menneskebøkene må være likevektige personligheter som er innstilt på å snakke med mange, innbyrdes forskjellige låntakere. De må ha en gjennomtenkt og moden innstilling til det emnet de representerer, og de må unngå misjonering.
- › Det rekker ikke bare med pratsomme og utadvendte menneskebøker, det kan faktisk være til hinder for seriøs meningsutveksling. Prøv å unngå personer som hovedsakelig ønsker å promovere seg selv.
- › Menneskebøkene bør være til å stole på og innstilt på å jobbe innen den fastsatte arbeidstiden.
- › Avhengig av varigheten til Menneskebiblioteket anbefales det å etablere en skiftordning der flere mennesker representerer samme boktittel. 4–5 lesere pr. dag pr. person bør være maksimum.
- › For potensielle bestselgere anbefales det å ha flere ”kopier” av boken tilgjengelig for samtidig utlån. Det vil virke positivt på publikum og medvirke til å hindre at populære menneskebøker blir utmattet.
- › Hvis menneskebiblioteket arrangeres et sted med et internasjonalt publikum, er det viktig at det finnes menneskebøker på ulike språk (m.a.o. personer som snakker ulike språk). At det er ulike språkversjoner skal fremgå av katalogen.
- › I tillegg eller som et alternativ kan menneskebiblioteket skaffe ”ordbøker” som tolker mellom boken og leseren. Menneskeordbøkernes profil må svare til de andre bøkernes: Det vil si at de må ha den nødvendige kompetansen og være seg sin rolle som ordbøker bevisst. De må ikke ha noen personlig agenda. Kompetanse på et fremmedspråk er imidlertid ikke nok til å fungere som menneskeordbok. Prøv å finne studenter ved tolkestudier eller folk med tolkeerfaring, slik som aktive medlemmer av internasjonale ikke-statlige organisasjoner eller lignende.
- › Bruk av ordbøker gir mulighet for å inndra menneskebøker som ikke snakker det lokale språket. Dette kan være et stort pluss for boksamlingen.
- › Legg planer for ”bokinnkjøpene” – Menneskebøkene forplikter seg og må få en skikkelig frist til å ta stilling til om de kan delta eller ikke. Minst to måneder før åpningen bør arrangøren ha ferdig ”innkjøpslisten” sin og begynne å kontakte menneskebøkene.

(E) FORBEREDELSE OG BRIEFINGMØTE FOR MENNESKEBØKENE

Det anbefales å organisere en briefing for samtlige menneskebøker noen dager før oppstart. Menneskebøkene vil ha mottatt grunnleggende opplysninger på forhånd, men på møtet vil det være mulighet for å få besvart ytterligere spørsmål, oppklart usikre momenter og til å få satt inn menneskebiblioteket i den sammenhengen det inngår i forhold til arrangørens forening eller institusjon.

Briefingen bør legges til et rolig sted som er gunstig for samtale og konsentrasjon. Det er neppe tilfellet for det offentlige området der Menneskebiblioteket selv ligger. Hvis det ikke er arrangørens første menneskebibliotek, vil det være nyttig å legge fram en oppsummering av evalueringer fra tidligere biblioteker og å innby ”erfarne menneskebøker” til å komme og fortelle om sine inntrykk. Legg møtet sent på ettermiddagen etter at deltakerne har avsluttet dagens arbeid og studier. Møtet kan vare et par timer. Deltakerne bør sitte i en sirkel eller en firkant, slik at alle kan se hverandre. I boksen på neste side er angitt et eksempel på en dagsorden for et slikt møte.

Dagsorden for briefing av menneskebøker

BRIEFING-MØDE

- › Velkomst.
- › Introduksjon av arrangørene (institusjonen eller foreningen og dens medarbeidere), bibliotekarene og menneskebøkene (navn, boktittel, forening der det er aktuelt).
- › Gjennomgang av konseptet Menneskebiblioteket, dets målsetning og metodikk.
 - › Hvorfor et slikt initiativ?
 - › Hva bør man oppnå gjennom det?
 - › Hvordan virker det i praksis?
 - › Hva forventer folk seg av det?
 - › Generelle spørsmål fra menneskebøkene.

Rollen til menneskebøkene.

- › Jobb-beskrivelse.
- › Katalogen.
- › Forklaring av de reglene som gjelder for låntakerne.
- › Arbeidstid.
- › Rolle-relaterte spørsmål fra menneskebøkene.

Gjennomgang av infrastruktur og drift.

- › Utdeling av alle relevante bakgrunnsdokumenter (regler for låntakere, menneskebøkernes oppgaver, PR-materiale).
- › Mulighet for alle menneskebøker til å sjekke og revidere pågjeldendes side i katalogen. Korreksjoner og tilføyelser tas med i den endelige utgaven av katalogen.
- › Avtale om menneskebøkernes arbeidstid og når de skal være til stede.
- › Menneskebøkene kan signere en avtale (hvis det er ønskelig).

Uformelle samtaler mellom menneskebøkene, bibliotekarene og arrangørene.

(F) ROLLEN SOM MENNESKEBOK I MENNESKEBIBLIOTEKET – NYTTIGE VINK

- › Forbered deg på rollen som menneskebok. Dette er ikke noe spill: Du må være overbevist og troverdig som menneskebok.
- › Det kan være nyttig å ha klart for seg noen fakta og reelle informasjoner, f.eks. statistiske og forskningsbaserte opplysninger. Da kan du lettere ta stilling til relevansen av de opplysningene du kan risikere å bli konfrontert med fra enkelte lesere.
- › Når du blir utlånt som menneskebok, bli enig med din låntaker om et sted å være som dere begge synes er komfortabelt.
- › Se etter hva klokken er. Dere har begrenset tid sammen. Hvis leseren din ønsker å bruke mer tid på deg, og hvis du er enig i dette, bør dere gå tilbake til bibliotekaren og få lånet forlenget.
- › Vær deg selv. Vær ærlig og åpen, og hør nøye etter hva leseren har å si.
- › Spill ikke andre roller og finn ikke opp egenskaper ved deg selv som du ikke har. Leserens vil gjennomskue deg og du mister troverdigheten din.
- › Vær villig til å dele dine personlige, veloverveide erfaringer med andre. Hvis spørsmålene blir for personlige og intime, si fra om at du ikke ønsker å svare.
- › Du må akseptere at din leser lånte din boks tittel og er interessert i nettopp denne dimensjonen ved din personlighet. Tilleggsinformasjon gis hovedsakelig for å illustrere poengene dine. Dette kan gi det en følelse av at du må begrense deg litt, men det er normalt i denne situasjonen.
- › Vær forberedt på at du må si det samme om og om igjen, fordi ulike lesere stiller de samme spørsmålene til deg. Prøv å behandle leseren din som om han eller hun var den første du gir denne informasjonen. Prøv å ikke la det skinne gjennom at du har allerede besvart samme spørsmålet tre ganger før.
- › Husk at du er sammen med leseren din i ca. en time og at dere kanskje aldri vil møtes igjen.
- › Enhver som låner deg, vil være forskjellig fra de foregående låntakere, og det kan være svært varierende årsaker til at folk låner deg. Et godt innledningsspørsmål er "Hvorfor har du valgt boka mi?" Dette vil gi det et førsteinntrykk av leserens interesse.
- › Brukere av Menneskebiblioteket er vanligvis pratsomme og innstilt på å lytte og lære. Spørsmålene de stiller er ikke alltid særlig tydelige, så det er viktig å hjelpe dem med å formulere sin interesse i boken din. Forsøk å få noen grunnleggende opplysninger ut av leseren din. Har han eller hun noen gang truffet noen som deg før? Har han eller hun gode eller dårlige erfaringer med personer som deg?

Låntakerne spør ofte: Hvis jeg nå velger noen fra katalogen, kommer du da trekkende med en skuespiller som skal spille bok? Når jeg sier nei og forklarer dem at boka er autentisk og i samsvar med tittelen sin, blir de veldig spente.

Bibliotekar ved Menneskebiblioteket

gode eller dårlige erfaringer med personer som deg? Dette vil kunne være til hjelp for deg når du skal prøve å forestille deg hvilken type informasjon vedkommende vil være interessert i.

- › Du kan komme ut for uopplyste lesere eller lesere som av en eller annen grunn blir verbalt aggressive og/eller forsøker å gjøre deg ansvarlig for ulike sosiale problemer og forhold. Prøv å beholde roen og vis forståelse samtidig som du gir uttrykk for at du er uenig der det er nødvendig. Prøv å dreie samtalen inn på et område der du føler deg trygg.
- › Skjønt bibliotekarene har oppmuntret leseren din til å velge en menne-skebok som representerer hans eller hennes inngrodde forestillinger og fordommer, kan leserens begrunnelser for å velge deg likevel være annerledes. Vedkommende kan være nysgjerrig eller ønske å få personlige råd. Husk at leserne må ta sine egne beslutninger for egne liv. Du kan godt fortelle dem hvordan du selv har løst problemene dine, men vær varsom med å gi råd.
- › Innholdet av samtaler mellom deg og leserne dine er i prinsippet konfidensielt. Hvis du siterer fra samtaler, må du ikke nevne navn.
- › Det kan skje at to eller flere personer låner deg samtidig. Dette kan være en interessant situasjon da samtalen kan bli mer variert. Du må imidlertid passe på at du ikke lar deg bruke til å løse problemer som måtte eksistere mellom de ulike personene i gruppe.
- › Hvis du jobber sammen med en menneskeordbok (dvs. en tolk), skal du ta pause etter et par - tre setninger slik at tolken får anledning til å oversette alt du har sagt. Gjør det klart for leserne dine hvis du er usikker på om du har forstått spørsmålene eller kommentarene deres.
- › Be om en pause hvis du har behov for det. Det kan være særlig aktuelt etter en vanskelig diskusjon med en leser. Det er viktig både for deg og for leseren din at du kan være en avslappet samtalepartner.
- › Bruk pausene til å utveksle erfaringer med de andre menneskebøkene. Erfaringsutveksling mellom menneskebøker med samme tittel kan være spesielt nyttig.
- › Glem ikke reglene som gjelder for menneskebiblioteket dersom du kjenner deg usikker overfor en leser eller føler at vedkommende ydmyker deg: Det er din rett å gjøre ende på samtalen hvis leseren sårer eller angriper deg.
- › Hvis du representerer en bestselger, avtal med bibliotekarene at du trenger korte pauser mellom utlåne og fortell dem hvor mange lesere du mener du kan overkomme.
- › Hvis boken du representerer ikke er særlig populær, kan du bruke tiden på biblioteket til å samtale med de andre menneskebøkene.
- › Nyt det å være menneskebok! Med den rette motivasjonen kan dette være en berikende erfaring som er vel verd å ta med seg både for deg og for leserne dine.

Pratsomhet, egoisme og ekshibisjonisme gir ikke gode menneskebøker. Tvert om kan slike egenskaper sette hele konseptet bak Menneskebiblioteket i fare.

Bibliotekar ved Menneskebiblioteket

(G) VITNESBYRD FRA NOEN MENNESKEBØKER

Feministbok:

Den tiden jeg tilbrakte med leserne mine førte til at jeg ble mye mer bevisst mine egne evner og mangler, og det var en utfordring å møte nysgjerrige, åpne og kritiske ungdommer som stilte svært spesielle spørsmål og ønsket å vite ting, for så å si høflig takk når samtalen var slutt. Intensiteten og oppriktigheten i samtalene, det å diskutere ulike synspunkter, debattene du har med deg selv om hva dette betyr for deg selv og for den andre, samt disse refleksjonene i seg selv... alt dette medfører at man hele tiden lærer noe om hverandre. Men det er ikke alltid så enkelt heller: Man må gjenta, forklare, hanskes med provokasjoner, stille spørsmål ved og debattere forutfattede meninger og argumentere mot dem. Noen ganger blir man ganske lei av rollen sin, og man kan føle seg ydmyket helt inn til marginen. Men det er dette det dreier seg om: At personer blir redusert til klisjéer. Fordommer mot alt annet enn ens eget. Noen mennesker får ikke en sjanse her i livet, og det det hele går på, er nettopp å bekjempe den slags og å reflektere over det.

Feminister hater menn, er lesbiske, aggressive og barberer ikke hårene på beina. Hvis en kvinne ikke gjør alt dette, kan hun da virkelig være feminist? Kan man være feminist, hustru og mor på samme tid? Flere av leserne mine spurte meg om jeg er en ekte feminist og bak dette spørsmålet kunne det ligge så mangt: Bekymring, sjenanse, usikkerhet, nysgjerrighet, interesse og kritikk. Men alltid når jeg ble stilt det spørsmålet, spurte jeg tilbake: "Hva betyr 'feminist' for deg?" Det var tidspunkter da jeg ikke lenger ble overrasket over å høre de klisjéer og stereotype meninger som man kunne lese i katalogen til biblioteket. Kun når jeg svarte benektende, var jeg ikke feminist. Må du hate menn for å bli feminist? Jeg prøvde å forklare min definisjon av feminisme og tilføyde at skjønt det er ulike retninger innen feminismen og tross det at jeg selv betrakter meg som feminist, liker jeg ikke å benytte dette ordet. Jeg foretrekker å beskrive en feminist som en person som kjemper for kvinners rettigheter og beskjeftiger seg med kvinnespørsmål og som i tillegg reflekterer over kjønsspørsmål.

Noen samtaler førte til gode diskusjoner, andre besto i spørsmål og svar. Noen av leserne gjorde ikke mye annet enn å lytte oppmerksomt, mens andre forventet å få råd – dette siste fant jeg svært problematisk og jeg avslø det. På den andre siden hadde jeg ingen problemer med å fortelle en 18 år gammel gutt at han i mine øyne ikke mistet noe av mandigheten sin fordi han likte å lage mat og ikke var så hypp på å ta lappen (han skulle prøve å overbevise venninna si om dette...). Det kunne finne sted voldsomme diskusjoner mellom 2–3 lesere som hadde lånt meg samtidig. Jeg måtte da prøve å dempe gemyttene ved å bringe inn facts i diskusjonen. Det var vel de "boksidene" jeg måtte åpne som gjorde meg mest utslitt.

Å bli lest hele tiden, noen ganger uten pauser imellom utlånene, er slitsomt og reduserer konsentrasjonen man egentlig har bruk for. Boksidene dine blir vendt flere ganger, det blir satt merker i dem hele tiden og de blir lest

igjen og igjen. Du ser ut som en bok som ikke bare har blitt lest og så satt tilbake på hylla, men som har vært lånt ut til venner og kjente – bøyde hjørner og slitte kanter og slett ikke ny lenger. Men det er òg en veldig fin følelse. For hva er det for en bok som ikke ønsker å bli lest?

Handikappbok:

Min første dag i Sziget, 1. august, var det fryktelig varmt. Til min store overraskelse var det ikke en eneste låntaker til noen av menneskebøkene den dagen, vi ”sto bare og samlet støv på hyllene”. Men en negativ erfaring er jo også en erfaring å ta med seg. Jeg var oppbrakt. Jeg hadde hørt at dagen før hadde det vært ganske mange innom teltet. Jeg prøvde så å narre meg selv med at det kanskje skyltes at det hadde regnet dagen før, og at mange derfor hadde sikkert ly i teltet og funnet seg en bok ”å lese” i. Jeg kjedet meg imidlertid ikke, men satt og tenkte på hvor ulike lesere kunne være, og av så mange forskjellige hudfarger. Jeg ville gjerne ha meldt meg på som leser, men det var ikke anledning til det, så ellers snakket jeg bare med de andre menneskebøkene. Det var mange forskjellige bøker: *Fotballsupporter, tidligere alkoholiker, heks, rumenske ungdommer og sigøynerungdommer, afrikaner, rabbi, psykolog, tv-journalist*. Men noen bøker glimret mer ved sitt fravær: *politiker, trikkekontrollør fra Budapest sporveier, politimann, tidligere fange*.

Jeg var oppskremt over å lese listen av fordommer overfor handikappede i katalogen: ”mentalt tilbakestående, permanent syke, betalt av samfunnet, jobber ikke, ønsker at andre mennesker skal ha medlidenhet med dem, kan ikke ha seksuelle forhold”. Endelig, mandag, fikk vi besøk av en leser. Det var en ung fyr som kom - vi var tre handikappede, alle tre kvinner. Han viste ingen negative følelser da vi hilste ham med et ”Kom du bare og prøv å sitte i min rullestol”. Han sa at det i hans omgangskrets og familie ikke var noen med motoriske forstyrrelser, men han viste stor nysgjerrighet overfor oss. Vi gikk gjennom alle oppfatninger av oss, punkt for punkt, og vi understøttet uttalelsene våre med argumenter, anekdoter og eksempler fra det virkelige liv. Vi er alle tre gift, vi har barn vi oppdrar, vi jobber og vi har gjennomført akademiske utdannelse samt gått i livets skole. Vi fortalte ham om problemene omkring det å føde, om legenes og spesialistenes holdning. Folk vet fortsatt ikke at lammelser og andre slike motoriske sykdommer ikke er arvelige. Vi bor hjemme, ikke på såkalte ”hjem”, atskilt fra andre. Sørgelig nok, hadde jeg tidligere hørt et ekstremt sårende uttrykk ”handikapp-landsby”.

Han ble overrasket over å høre at jeg ble lam i underkroppen i 1959, men at jeg fortsatt sykler og rir, at jeg svømmer en masse og at jeg hadde kjørt en liten motorsykel det siste par årene. Da den unge mannen tok avskjed med oss sa han – og jeg tror ikke at han bare var overveldet av tall – at han nå – også ubevisst – ville komme til å ha et helt annet syn på omgivelsene, og at det inkluderte trapper i offentlige bygninger, offentlige transportmidler og de fysiske omgivelsene i det hele tatt.

Trikkekontrollørbok:

”Klaus, du skal være bibliotekbok”, sa sjefen til meg en morgen jeg kom på jobb. Jeg ble noe overrasket og spurte om han mente at jeg skulle settes til side på en hylle nå. ”Nei”, svarte sjefen, ”men vi tror at nettopp du er mannen for dette oppdraget”. Og så fortalte han at sporveiene hadde mottatt et brev fra den danske ”Stopp Volden”-bevegelsen og forespurrt om en ”menneskebok” til det ”menneskebiblioteket” som skulle settes opp

på Roskildefestivalen. Jeg forsto raskt hva det dreide seg om. Biblioteket besto av mange forskjellige menneskebøker, bl.a. *danske politimenn, parkeringsvakter, fotball-fans* og mye annet. Tittelen på boka mi, *trikkekontrollør på T-banen*, blir av mange ansett for noe negativt og vi kalles "T-banepurken". Det er et arbeid der du løper en stor risiko for å møte vold, i form av fysisk vold eller verbale overfall. Det er jobben min å kontrollere om passasjerene har gyldig billett når de reiser med T-banen.

Politifolka og jeg var noen av de mest populære bøkene, vi var på utlån nesten hele tiden. Så jeg besluttet meg for å be leserne mine med på et sted som ikke lå så langt fra biblioteket, men der vi kunne bestille noe å drikke mens vi snakket sammen. Det endte med å bli veldig interessant for meg å møte disse unge menneskene og høre hvordan de oppfatter oss trikkekontrollører når vi gjør jobben vår på t-banen. Blant de hyppigste spørsmålene var "Må man være en drittsekk for å få en slik jobb som du har?", "Blir du aldri lei deg for folk som ikke har billett, men har behov for å reise med t-banen?", eller "Er det ikke forferdelig for deg at du må gjøre sånt mot andre mennesker?". I flere tilfeller hadde de spørsmål som hadde å gjøre med en spesiell situasjon de selv hadde vært i engang. Jeg fikk høre mye om låntakernes personlige erfaringer med kollegene mine, både godt og skitt. Men fordelen var nå at jeg satt der, rett foran dem og var klar til å prøve å besvare spørsmålene deres. Når tiden var ute, måtte jeg ofte avbryte samtalen.

Jeg husker særlig godt en situasjon med et ungt par, et par skikkelige pønkere med farget hår og svarte lærklær. Vi hadde en svært interessant diskusjon og det kom flere mennesker til som begynte å stille spørsmål. Til slutt var det 20 mennesker som hørte meg skravle i vei om jobben som "han fyren som skriver ut gebyrer for sniking på t-banen". Da Menneskebiblioteket sluttet, tenkte jeg på hva jeg ville gjøre annerledes dersom jeg skulle bli bedt om delta en annen gang. Jeg kom fram til at jeg burde ha "bedre sko og varmere klær"!

Bibliotekarene

En kjernegruppe i Menneskebiblioteket er bibliotekarene. Deres hovedoppgave er å formidle bokutlånene. Bibliotekarene setter lesere og menneskebok i forbindelse med hverandre. Bibliotekarene er de første personene på Menneskebiblioteket som leserne får kontakt med. De må ha evnen til å kommunisere med folk og de må kunne utvise tålmodighet i de noen ganger kompliserte forhandlingene og beslutningsprosessene som finner sted mellom lesere og menneskebok. Det må anbefales å bruke profesjonelle og utdannede (virkelige!) bibliotekarer i Menneskebiblioteket. De har allerede mye kunnskap og kompetanse om det praktiske, f.eks. om utfylling av lånerkort, oppdatering og vedlikehold av lister over tilgjengelig litteratur, vedlikehold av låntakerregister og registrering av utlånte bøker i retur. Det er også bibliotekarene som skal se til at reglene for biblioteket blir fulgt.

GODE RÅD FRA TIDLIGERE BIBLIOTEKARER TIL FREMTIDIGE BIBLIOTEKARER VED MENNESKEBIBLIOTEKET

- › Sørg for å sette deg inn i innhold og relevante fakta i bøkene i samlingen før biblioteket åpner.
- › Følg selv bibliotekreglementet nøye og krev det samme av lesere og bøker.
- › Dokumentér alle utlån nøye.
- › Lag en arbeidsplan sammen med dine bibliotekarkolleger.
- › Arbeid tett sammen med de andre bibliotekarene.
- › Få tilbakemeldinger fra så vel bøker som lesere når du har litt fri fra formidlingsarbeidet.
- › Ta deg godt av menneskebøkene, og blink ut potensielt vanskelige lesere (ved å henvise leseren til en annen bok, be ham eller henne bli på biblioteket under samtalen, eller supplere lånet med en menneskeordbok).
- › Sett deg inn i bibliotekets omgivelser så du kan gi anbefaling om lestedet.

JOBPROFIL FOR EN BIBLIOTEKAR VED MENNESKEBIBLIOTEKET:

- › Vis tiltro til og begeistring for idéen bak Menneskebiblioteket.
- › Vis vilje til samarbeid, vær diplomatisk og meddelsom.
- › Snakk andre språk når det trengs.
- › Vær tolerant og vitebegjærlig.
- › Vær vennlig, behagelig og tålmodig.

På menneskebiblioteket har bibliotekarene i tillegg en viktig veiledende funksjon: De hjelper leserne med å forstå selve konseptet bak Menneskebiblioteket, og de hjelper dem med å finne en relevant bok og sette seg inn i reglene for biblioteket. Pressefolk kan utmerket tenkes å ta kontakt med bibliotekarene på Men-

neskebiblioteket, derfor er det viktig at de har relevante opplysninger som de kan gå videre om arrangører og vertsfolk. Av praktiske grunner bør også bibliotekarene være lette å identifisere ved hjelp av t-skjorter eller id-skilt.

BRIEFING OG EVALUERING MED BIBLIOTEKARENE

Som menneskebøkene vil også bibliotekarene ha stor nytte av en godt tilrettelagt briefing før biblioteket åpner. Bibliotekarene bør møte arrangørene på et tidlig tidspunkt der deres rolle, oppgaver og arbeidstid blir fastlagt. Bibliotekarene vil også være uunnværlige deltakere på briefingene av menneskebøkene. Så lenge arrangementet løper anbefales det å holde korte evaluerings- og koordineringsmøter ved begynnelsen eller slutten av hver arbeidsdag. Dette gir arrangører og bibliotekarer anledning til å ordne opp i ting som ikke fungerer godt og til å gå gjennom (går)s dagens erfaringer.

HVORDAN BEHANDLE WALK-IN MENNESKEBØKER

På noen av menneskebibliotekene som løp over lengre tid – typisk biblioteker på musikkfestivaler – ble bibliotekarene oppsøkt av lesere som på frivillig grunnlag selv ga uttrykk for ønske om å bli menneskebøker. Arrangørene bør gi bibliotekarene klare forholdsregler for hvordan de skal opptre i slike situasjoner. Vi som er forfattere av denne veiledningen, vil ikke anbefale å ta inn ekstrabøker mens arrangementet løper, unntatt hvis det virkelig er mangel på menneskebøker, eller hvis den selvutpekte bokkandidaten på en kompetent måte kan antas å ville fylle ut et viktig hull i katalogen. Den primære årsaken til vår holdning i dette spørsmålet er at disse "walk-in"-bøkene verken har fått forberede seg på samme måten som de andre eller har blitt briefet før oppstart. Deres motivasjon er derfor forskjellig fra den de andre bøkene har. Selvutpekte menneskebøker ved tidligere arrangementer har foreslått titler som: menneske, advokat, fraskilt mann, selvstendig næringsdrivende og programmerer. Det foreligger en klar risiko for at walk-in-bøker ikke vil tilfredsstillende de kriteriene for menneskebøkene som vi har satt opp ovenfor. Likevel, dersom en walk-in-kandidat er representant for en kategori som mangler i katalogen, kan man overveie å kontakte vedkommende med henblikk på fremtidige menneskebiblioteker.

Før arrangørene beslutter at de ønsker å holde muligheten åpen for at ekstrabøker kan tas inn i biblioteket, må de ha gjort seg følgende klart:

- › I hvor høy grad svarer den foreslåtte boktittelen til kriteriene i katalogen
- › Er det behov for å undersøke menneskeboken litt nærmere gjennom et intervju først
- › Er det behov for å briefe folk mens arrangementet løper og myke opp betingelsene for å delta
- › Er det behov for rettelser og tilføyelser til litteraturlisten

➤ Samarbeidet med vertsorganisasjonen

Å være vert for et menneskebibliotek er en krevende, men givende oppgave som forutsetter at festivalledelsen og festivalarrangøren går inn for arrangementet. En festival kan være en plattform for utbygging av relasjoner og dialog mellom unge mennesker, og et arrangement som menneskebiblioteket sender et budskap om respekt og toleranse til publikum fra festivalen. Det er dynamisk og interaktivt, og det kompletterer atmosfæren på festivalen. Tidligere erfaringer viser at Menneskebiblioteket og festivalarrangørene må ha et tett samarbeid. Vertsorganisasjonens rolle er sikre at forholdene er lagt godt til rette for biblioteket og å støtte bibliotekarrangørene med logistikken og økonomien. Vertsorganisasjonen er også ansvarlig for hjelp til å sikre biblioteket en lokalitet som passer for arrangementet. Det er bibliotekarrangørenes oppgave å gjøre dette klart for vertsorganisasjonen. De må gi nøyaktige opplysninger om arrangementets målsetning og krav og om hvilke fordeler vertsorganisasjonen selv vil ha ved å huse biblioteket. Det er en god skikk å skrive en kontrakt der enkelthetene i avtalen mellom arrangørene av biblioteket og festivalen er anført. Ideelt sett bør de to partene dele ansvaret.

I avsnittet tidligere i rapporten om valg av setting er det nærmere omtalte hvilke ressurser og hvilke typer støtte arrangøren av biblioteket bør drøfte med en potensiell vertsorganisasjon.

Promovering av Menneskebiblioteket

Å sørge for at biblioteket får nok publisitet, er helt essensielt. Det er mange måter man kan promotere et menneskebibliotek på. Pressen som sådan samt festivalprogrammet og annen publisitet i forbindelse med festivalen kan benyttes som informasjonskanaler om biblioteket. Det er viktig å utnytte de mulighetene for gratis omtale som finnes. Man kan imidlertid ikke basere seg utelukkende på de korte omtalene som er vanlige i festivalprogrammer. Det også viktig å planlegge en mediestrategi. Det er gode erfaringer med å organisere gateteam for promovering av biblioteket, både under oppbyggingsfasen og mens festivalen finner sted. Disse utstyres med informasjonsfoldere og anlegger en strategi for å tiltrekke seg folks oppmerksomhet.

Som kommende arrangør av menneskebiblioteket kan du ha nytte av følgende punkter i PR-strategien din:

Gi menneskebiblioteket en visuell identitet: Logo og slogans

"Menneskebiblioteket" er i seg selv en fengende tittel for arrangementet, men du kan likevel ønske å understreke dette med et slogan. I de siste tre årene har EYCB med hell brukt sloganet "Ikke døm en bok ut fra omslaget". Sloganet er trykket på alt PR-materiale og alle t-skjorter. Det innbyr potensielle lesere til å søke ytterligere informasjon. Eksempler på andre slogans er "Ikke døm – les!", og "Vi har ingen kokebøker, reisebøker eller barnebøker. Vi har faktisk overhodet ikke bøker." Eksempler på andre logoer er også gitt i denne veiledningen.

Samarbeidet med festivalmediene

Ta deg tid til å finne ut av hvilke medier du som bibliotek-arrangør kan få tilgang til gjennom festivalsystemet. Bortsett fra festivalprogrammet har noen festivaler f.eks. også en festivalradio. Gjennom den kan man spre budskapet sitt. Det er nesten også alltid et mediesenter og en medietjeneste man kan benytte. Disse kan være til god hjelp med utsendelse av pressemeldinger om Menneskebiblioteket som del i den generelle omtalen av festivalen. Man bør også sjekke om det er mulig å få plass og omtale på et eventuelt festival-nettsted.

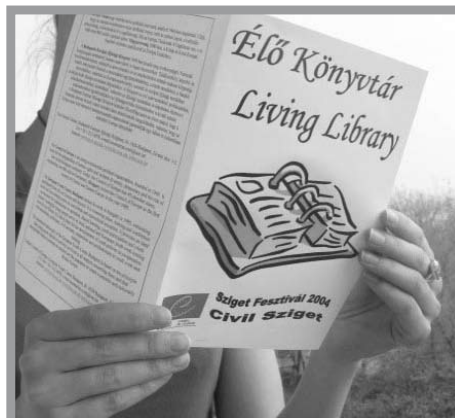
Utarbeidelse av en presse-kit/samarbeidet med pressen

Tidligere erfaringer viser at pressen ofte stiller seg positiv til ideen om menneskebiblioteker. Derfor er det viktig å sørge for at biblioteket blir presentert og omtalt på en skikkelig måte i det materialet pressen mottar. Inviter dem gjerne til å besøke biblioteket og møte menneskebøkene og leserne. Det er viktig i all omtale å understreke at menneskebiblioteket er gratis for festivalpublikumet. Selve omtalen av arrangementets natur og idéen bak må være klart og forståelig.

Utarbeidelse og distribusjon av PR- og reklamemateriell

Lag en **PR-folder** med all relevant informasjon om arrangementet, låneregler, åpningstider, hvordan finne fram til biblioteket samt en kort opplysende beskrivelse. Fremstill **t-skjorter til menneskebøkene**. Dette vil tiltrekke seg folks oppmerksomhet overalt der menneskebøkene ferdes på festivalområdet. Arrangører med et romslig budsjett kan vurdere å lage **plakater** til promovering av menneskebiblioteket. Innhent vertsorganisasjonens tilatelse til å henge dem opp rundt omkring på festivalområdet.

Et **gateteam** for PR om biblioteket kan være en viktig ressurs. Det er en gruppe av frivillige som ferdes fritt rundt på festivalområdet og deler ut foldere med lånereglene og annen informasjon om biblioteket til publikum. Denne PR-gjengen må være briefet på forhånd så de kan gi en skikkelig forklaring på konseptet Menneskebiblioteket. De må også kunne opplyse om hvordan man finner fram til biblioteket. Gateteamene består gjerne av grupper på 4–5 personer. Sørg for å ha tilstrekkelig med kopier av PR-materialet, for et effektivt gateteam kan lett dele ut flere tusen kopier i løpet av en dag. Alternativt kan en gruppe menneskebøker arbeide som PR-gateteam i stille perioder.

Menneskebiblioteket ikke døm en bok ut fra omslaget!

SÅ ER VI HER IGEN!

ENTEN DU BESØKTE MENNESKEBIBLIOTEKET I FJØR OG LIKTE HVA DU SÅ, ELLER DU SÅ OSS I FJØR, MEN IKKE HADDE TID TIL Å DROPPE INN ELLER DETTE ER FØRSTE GANG DU HØRER OM OSS:

Har du noen gang tenkt over hvilke fordommer og vaneforestillinger du selv har om andre mennesker? Eller har du tenkt over hvilket inntrykk andre folk har av deg? Kanskje har du mange forutfattede meninger om muslimer eller jøder, politifolk og trikkekontrollører, prester, psykologer, feminister, homser, tidligere fanger og hooligans, eller miljøvernere og blondiner? Men du har sikkert aldri hatt sjansen til å snakke med noen av dem for å høre hva slags liv de egentlig lever.

Hvis du er beredt til å møte dine egne fordommer og forutfattede meninger ansikt til ansikt, til å møte ”din stereotype” personlig, så å si, skulle du ta og bli låner på Menneskebiblioteket der bøkene kan snakke!

HVORDAN FUNGERER MENNESKEBIBLIOTEKET

- › Menneskebiblioteket ligger i Civil Sziget ved siden av teltet til Det europeiske ungdomssenter.
- › Når du kommer dit for første gang må du registrere deg for å få et lånekort til menneskebiblioteket. Ved å bli låntaker aksepterer du Menneskebibliotekets policy.
- › I bibliotekets katalog kan du velge hvilken bok du ønsker å lese. Katalogen inneholder mange boktitler, på mange forskjellige språk...
- › Hvis boka di er på et språk du ikke forstår, kan Menneskebiblioteket også skaffe deg en ordbok.
- › Hvis boka du gjerne vil lese, allerede er lånt ut, kan du velge en annen eller komme tilbake senere.
- › Du kan bruke en time sammen med boka di overalt på øya. Etterpå må du levere tilbake boka til Menneskebiblioteket.
- › Registrerte lånere betaler ingen ting for de tjenestene som Menneskebiblioteket yter.

HVILKE REGLER GJELDER FOR LÅNTAKERE PÅ MENNESKEBIBLIOTEKET

- › Kun registrerte låntakere som har akseptert bibliotekreglementet kan låne bøker.
- › Man kan kun låne en bok om gangen. Det er ikke mulig å reservere bøker.
- › En bok kan lånes en time, deretter må den bringes tilbake til biblioteket. Låntaker kan be bibliotekaren om en forlengelse av lesetiden på maks. en time til.
- › Låntaker må returnere boka i samme mentale og fysiske tilstand som den var da den ble lånt. Det er forbudt å skade bøkene, rive ut eller brette sider, søle mat og drikke på boka eller på noen måte overhodet såre hans eller hennes verdighet. Låntaker er ansvarlig for at boka oppbevares under betryggende forhold.
- › Låntaker aksepterer at boka kan avslutte samtalen hvis han eller hun føler at låntaker behandler ham/henne på en upassende måte eller sårer hans/hennes verdighet.

PREMIE TIL FASTE LESERE!

Faste lesere vil motta den fine ”Menneskebibliotekets t-skjorte” når de har lest og levert tilbake to bøker.

ÅPNINGSTIDER:

Menneskebiblioteket er åpent hver dag fra kl. 12 til kl. 20, seneste tidspunkt for å låne en bok er kl. 19!

Menneskebiblioteket på Civil Sziget er arrangert av EYCB med støtte fra Sziget Iroda.

The Living Library on the Civil Sziget is organised by the EYCB with the kind support of the Sziget Iroda.

FØLGENDE FORSLAG ER RESULTATET AV ERFARINGER FRA MENNESKE-BIBLIOTEKER SOM HAR VÆRT ARRANGERT PÅ SZIGET-FESTIVALEN.

- › Det er viktig å benytte tradisjonelle former for annonsering på en festival (brosjyrer, foldere, korte omtaler i programmet), men ikke glem at festivalpublikumet har en tendens til å kaste mye av dette materialet. Fremstill derfor ikke unødig avfall.
- › Det er viktig å være kreativ ved annonseringen. Husk at personlig kommunikasjon er mest effektiv. (Av evalueringen vi gjennomførte fremgikk det at et betydelig antall lesere av menneskebøker gikk på biblioteket fordi venner hadde fortalt dem om det.)
- › Sjekk om andre aktiviteter vil kunne støtte Menneskebiblioteket indirekte. Det kan f.eks. dreie seg om levende musikk eller små konserter foran teltet. Hvis det finnes en festivalradio, kan den benyttes til annonsering lokalt. Det er viktig å legge arbeid i utformingen av teksten, for eksempel: "Du har fordommer, men vet du hvordan du skal leve med dem?" "Test fordommene dine på Menneskebiblioteket!"
- › Arrangørene av Menneskebiblioteket bør være i permanent kontakt (radio eller mobiltelefon) med festivalarrangørene som er ansvarlige for – og har kapasitet til – å yte hjelp og å gi informasjon.

Evaluering av et menneskebibliotek

Arrangørene bør fastlegge omfanget, dybden og metodikken av alle former for evalueringer allerede under forberedelsene til arrangementet. Tidlig definering av kriterier og prosedyrer for evalueringen vil være av stor betydning for at det kan samles inn materiale i tilstrekkelig omfang. Denne veiledningen tar ikke sikte på å gi opplæring i hvordan man skal evaluere mål, målsetninger og metodikk. Hvis du ønsker å lære mer om evaluering innen ungdomsaktiviteter rent generelt, sjekk nettstedet www.training-youth.net³. Her vil du finne tallrike verktøyer og tilnærminger til evalueringsmetodikker i ikke-formalisert undervisning.

Evaluering tjener to hovedformål hva angår Menneskebiblioteket:

Evaluering av arrangementet hva angår den **målbare måloppfyllelsen** i forhold til de målene som ble satt opp tidlig i planleggingsfasen.

Evaluering av **arrangørenes, bibliotekarenes og menneskebøkernes erfaringer**. Hensikten er her å samle felles erfaringer og forbedre metodikken til nytte for en eventuell gjentakelse av arrangementet.

INNSAMLING AV KVANTITATIVE DATA:

Hvor mange lesere, hvor mange utlån, hvor mange lesetimer? Hvilke bøker var mest populære, hvilke var det mest interesse for?

Disse tallene er relativt enkle å fremskaffe. Det er en viktig bibliotekaroppgave. Bibliotekarene skal registrere alle lån på en liste og anføre boktittel, tidspunktet for lånet og tilbakeleveringen, samt om det dreier seg om en førstegangsleser eller ikke. Etter at arrangementet er avsluttet er det lett å få fram disse statistiske opplysningene.

Hvor mange folk viste interesse uten å låne bøker likevel?

Det kan være komplisert å gjøre overslag om dette når man står midt oppe i arbeidet. Det kunne likevel være en tilleggsoppgave for bibliotekarene å telle opp folk som er interessert gjennom en enkel avmerking på en liste, men det er klart at det kun vil bli omtrentlige tall på tilstelninger med tuseener av besøkende.

Pressedekning

Samle avisartikler, ta opp tv- og radiosendinger og notér antallet av journalister som tar intervjuer og får informasjon fra menneskebøker, låntakere og arrangører. Det er også nyttig å føre en liste over pressedekningen av kjente personer som besøker menneskebiblioteket. Dette går ikke direkte på evaluering, man kan være nyttig for fremtidig PR-arbeid.

³ For eksempel *T-Kit on Training Essentials*, særlig kap. 3.6. © Europarådet & Europakommisjonen, Oktober 2002.

-----> **INNSAMLING AV KVALITATIVE DATA**

Spørreskjemaer

På grunn av at det er mange mennesker involvert i et menneskebibliotek, er spørreskjemaer et adekvat verktøy som det er lett å benytte når man skal samle inn data. Skjemaene må være forberedt og trykket før arrangementet åpner. De deles ut til menneskebøkene og låntakerne mens arrangementet pågår. Dette bør gi bibliotekarer og arrangører et representativt materiale å basere seg på etter arrangementet. Det vil være nødvendig å bruke ulike spørreskjemaer for de ulike gruppene. Leserne av menneskebøkene bør kunne velge fritt om de vil oppgi personlige data eller ikke, for Menneskebiblioteket beskytter i prinsippet låntakernes anonymitet.

-----> **EKSEMPLER PÅ SPØRRESKJEMAER**

Her under vil du finne to eksempler på spørreskjemaer, et til lesere og et til bøker. Spørsmålene er veiledende og kan naturligvis tilpasses andre menneskebibliotekers særlige behov.

Spørreskjema til lesere av menneskebøkene

Det er viktig at spørreskjemaet til leserne er kort og at det bare tar noen få minutter å fylle det ut. Det er bibliotekarenes oppgave å dele dem ut til låntakerne. Ideelt sett bør faste lesere fylle ut spørreskjemaet sitt først etter siste lån. Leserne bør bli informert om at de opplysningene de gir på spørreskjemaet, blir brukt til en forbedring av Menneskebibliotekets arbeidsmetoder og er verdifulle for statistikkproduksjonen. Leserne identifiserer seg bare dersom de selv ønsker det.

Her kommer en samling illustrerende svar fra tidligere menneskebiblioteker:

Spørsmål: Hva var den viktigste erfaringen du fikk som bruker av Menneskebiblioteket?

Eksempler på svar:

- *bøkene er flinke til å være seg selv*
- *å være åpen for andres meninger og å bryte ned barrierer*
- *å sammenligne mitt syn på ulike forhold med andres syn på dem*
- *å tenke gjennom mine synspunkter igjen og arbeide videre med dem*
- *å se bak etiketten*
- *personlig kontakt, bli venner*
- *spennende samhandling*
- *gjøre verden større og bringe menneskenaturen nærmere min egen sjel*
- *meget interessant å snakke med folk som jeg normalt ikke ville ha snakket med*
- *jeg fant ut mange interessante ting jeg ikke visste noe om tidligere*

READING LIBRARY

European Youth Centre
Budapest

Centre Européen
de la Jeunesse B

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Spørreskjemaer til menneskebøker

Bøkene vil generelt være svært positive og føle et sterkt behov for å dele sine erfaringer med noen og skrive dem ned. Det kan anbefales å gi spørreskjemaet til bøkene når arrangementet åpner og be dem levere dem tilbake når det er slutt eller kort tid etter. Svarene fra bøkene kan oppsummeres etter at arrangementet er avviklet og kan være til nytte ved briefinger av fremtidige menneskebøker. Arrangørene bør nøye studere bøkernes svar på evalueringen via spørreskjemaer. Dersom en bok evaluerer sin erfaring på en svært negativ måte, bør de reagere med en gang. En dyptpløyende diskusjon mellom en av arrangørene og den pågjeldende boken kan være påkrevd.

Under er det listet opp kommentarer fra spørreskjemaer utfylt av menneskebøker på tidligere menneskebiblioteker.

Spørsmål: Hva har vært det beste du opplevde som menneskebok i denne uka?

Eksempler på svar:

- *leserne var åpne*
- *en av leserne lånte meg ikke fordi jeg er handikappet, men fordi jeg er kvinne*
- *fem nederlandske menn lånte meg i to timer. De var vennlige og forstandige, og det var den mest interessante samtalen jeg har ført i år*
- *den store empatien fra leserne i alderen 16–20 år*
- *interessen for homofili som flere heterofile ga uttrykk for*
- *også vakre jenter lånte meg*
- *spennende og kloke spørsmål fra lesere som var interessert i emnet*

Spørsmål: Hva har vært det verste du opplevde som menneskebok i denne uka?

Eksempler på svar:

- *noen lesere lånte meg for å løse sine egne problemer*
- *en fyr var svært frustrert og opprettholdt en offensiv holdning gjennom hele samtalen*
- *en leser som spurte "skal vi bytte ut kvinner med geiter?"*
- *det var noen som fordømte meg for å være den jeg er*
- *en leser var ikke virkelig interessert, men ønsket bare å slå tiden i hjel*
- *ingen dårlige opplevelser overhodet*
- *jeg var trett og sliten når dagen var omme*

Spørsmål: Hvilke spørsmål ble stilt hyppigst til deg:

Eksempler på spørsmål:

- *Kan en feminist ha mann og barn?*
- *Hvordan kan noen finne på å bli trikkekontrollør?*
- *Hvor bor du?*
- *Er mannen din og barna også handikappet?*
- *Eksisterer Gud og er det et liv etter døden?*
- *Hvorfor drakk du, og hvordan greide du å slutte?*
- *Hvorfor kom du hit til landet?*
- *Hva for noen skrekkelige ting har du vært utsatt for til nå?*
- *Hvordan er det å være politimann?*
- *Hva sa foreldra dine da de skjønte at du var homse?*
- *Hvilken religion er den riktige?*
- *Kan sigøynere være tolerante over for ikke-sigøynere?*
- *Hvordan kan jeg få en jobb i en europeisk organisasjon?*
- *Hvordan er den første dagen i fengsel? Hvordan er den første dagen i frihet?*
- *Hvis du hadde hatt en sjanse til, ville du ha gjort det annerledes?*

EVALUERINGSMØTER

Evalueringsmøter finner ofte sted mens arrangementet løper. Mange team liker å ha en kort briefing ved dagens slutt. Vanligvis bør det imidlertid også holdes et grundigere evalueringsmøte der menneskebøker og bibliotekarer er til stede, noen dager eller uker etter arrangementet. Det kan være nyttig å invitere partnere til møtet, f.eks. NGO'ene som har levert menneskebøkene og festivalarrangørene.

Kjære bruker av Menneskebiblioteket

Takk fordi du tar deg tid til å fylle ut dette korte spørreskjemaet og vil dele din erfaring med andre etter å ha lest en eller flere menneskebøker. Dine kommentarer vil hjelpe oss til ytterligere å forbedre arbeidsmetodene våre ved Menneskebiblioteket. Alle svar vil bli behandlet konfidensielt og anonymt.

Alder:

Kjønn: Mann kvinne

Nasjonalitet:

Hvordan ble du oppmerksom på Menneskebiblioteket

TV: radio: aviser: ved å gå forbi teltet vårt:

foldere på Sziget: informert av tidligere brukere av biblioteket: annen kilde:

Har du lånt bøker på menneskebiblioteket før?

Nei, det er første gang Ja – vær snill og spesifiser:

Hvilken bok lånte du?

Hvordan likte du idéen om Menneskebiblioteket?

1 2 3 4 5 (1-ikke i det hele tatt, 5-imponert)

Hva syntes du om utvalget av bøker og om de stereotype påstandene i katalogen?

1 2 3 4 5 (1-ikke i det hele tatt, 5-imponert)

Kommentarer:

Hvordan ville du vurdere jobben til bibliotekarene?

1 2 3 4 5 (1-ikke hjelpsomme i det hele tatt, 5-svært hjelpsomme)

Hvis du brukte menneskeordbok, hvor fornøyd var du med den?

1 2 3 4 5 (1-ikke fornøyd i det hele tatt, 5-svært fornøyd)

Hva var den viktigste erfaringen du gjorde under lesingen av boken/bøkene?

.....

Har du lært noe nytt ved å lese en eller flere bøker på Menneskebiblioteket?

.....

Ville du anbefale andre å låne bøker på Menneskebiblioteket?

.....

Er det noen nye menneskebøker du ville anbefalt å ta med i katalogen?

.....

Takk for at du tok deg tid til å gi oss kommentarene dine!

Navn:

Din boks tittel:

Alder:

Kjønn: Mann kvinne

Nasjonalitet

Er du medlem av en NGO? Hvis ja, hvilken?

Hvor mange lesere hadde du som bok på Menneskebiblioteket?

1-5 5-10 flere enn 10

Hvilke erfaringer ga det deg å være bok?

1 2 3 4 5 (1-svært dårlige, 5-svært gode)

Hvilke inntrykk fikk du av leserne dine?

1 2 3 4 5 (1-ikke motiverte for å lære noe, 5-interesserte, svært oppriktig holdning / innstilling)

Hvor nyttig var beskrivelsen av det å være menneskebok som du fikk før Sziget?

1 2 3 4 5 (1-uegnet, utilstrekkelig, 5-svært klar, godt beskrevet)

Hvordan vil du vurdere støtten fra biblioteksmedarbeiderne (bibliotekarene og arrangørene)?

1 2 3 4 5 (1-ikke hjelpsomme i det hele tatt, 5-svært hjelpsomme)

Hvis du brukte ordbok, angi hvordan kommunikasjonen med den gikk

1 2 3 4 5 (1-ikke til noen hjelp, dårlig, 5-presis, svært god)

Hvordan vil du bedømme varighet og arbeidstid?

1 2 3 4 5 (1-passet ikke, for lenge, 5-passet svært bra)

Hvilken nytte tror du leserne dine hadde av å lese deg?

.....
Hvilken nytte hadde du av å bli lest?

.....
Hvilke spørsmål ble stilt hyppigst til deg?

.....
Hva var det mest utfordrende ved å være menneskebok?

.....
Hvilke råd vil du gi det neste menneskebibliotek som skal holdes?

.....
Til fremtidige menneskebøker:

.....
Til arrangørene:

.....
Til bibliotekarene:

.....
Til fremtidige lesere:

.....
For presentasjonen av katalogen:

.....
Ville du være villig til å stille opp som menneskebok igjen?

.....
Andre kommentarer?

FOTOOVERSIKT

Hvem av dem var boka?

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 7

Øyboere

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 8

"Menneskebiblioteket" på ungarsk

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 11

Feministbok midt i en debatt om kjønnsroller i ombudsmannens telt på Sziget-festivalen

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 17

Inngangen til Menneskebiblioteket på Roskildefestivalen

© Mathies Erlandsen, Foreningen Stopp Volden, Danmark, 2000

Side 19

Fellesbilde av bøker og arrangører av Menneskebiblioteket på Alværn Ungdomskole, Nesodden, Norge, 2003

Gjengitt med tillatelse av Norsk Folkehjelp

Side 21

Bibliotekar i ferd med å hjelpe lesere

© Art Factory, 2003

Side 23

Lesere studerer litteraturlisten

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 24

Menneskebiblioteket ved siden av Europarådets telt på SZIGET-festivalen

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 25

En bok til tre lesere er også en mulighet

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 26

Elever som sitter i "lesegruppe" med en bok

Alværn Ungdomskole, Nesodden, Norge, 2003

Gjengitt med tillatelse av Norsk Folkehjelp

Side 28

Bøker som venter på lesere

© Art Factory, 2003

Side 32

Litteraturlisten

Blondinen

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 34, 35

Bøker på en hylle

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 37

Bøker i ferd med å bli kjent med hverandre

Rock i Rio Lisboa

© Ronni Abergel, 2004

Side 39

Jeg har ikke kledd meg spesielt for anledningen

Roskildefestivalen

© Asma Mouna, Foreningen Stopp Volden, 2000

Side 40

En gruppe elever leser en menneskebok

Alværn Ungdomskole, Nesodden, Norge, 2003

Gjengitt med tillatelse av Norsk Folkehjelp

Side 45

Tre lesere i ferd med å lese en bok om immigranter

Rock i Rio Lisboa

© Ronni Abergel, 2004

Side 47

Vaktskifte

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 49

Stor etterspørsel etter bibliotekarene

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 51

Bibliotekar i et møte med interesserte lesere på Roskildefestivalen

© Mathies Erlandsen, Foreningen Stopp Volden, Danmark, 2000

Side 52

Menneskebiblioteket på biblioteket

Gjengitt med tillatelse av Szabo Ervin Biblioteket i Budapest, 2004

Side 53

Menneskebibliotekets "Festival Street Promotion Team" på Roskildefestivalen

© Mathies Erlandsen, Foreningen Stopp Volden, Danmark, 2000

Side 54

I ferd med å lese om reglene for utlån

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 55

Noen lesere må få litteraturlisten forklart nærmere

Roskildefestivalen

© Mathies Erlandsen, Foreningen Stopp Volden, Danmark, 2000

Side 59

I ferd med å lese rett utenfor biblioteket

© Art Factory, 2003

Side 60

Fast leser i ferd med å låne enda en bok

© Europarådet, Det europeiske Ungdomssentret i Budapest, 2004

Side 66 (appendiks)

Menneskebiblioteket

Rock i Rio, Lisboa, Portugal

© Ronni Abergel, 2004

Side 67

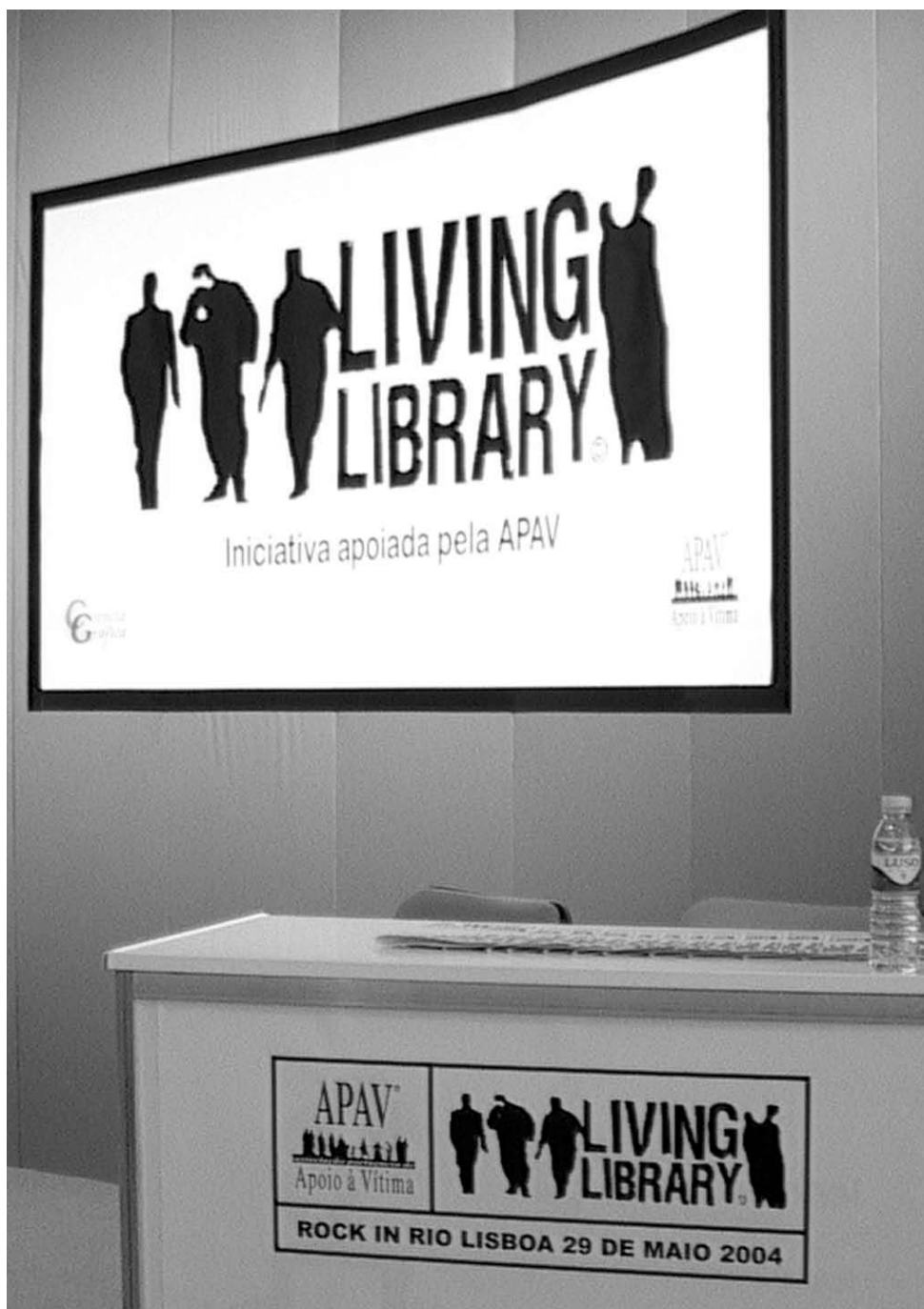
Plakat som markedsfører Menneskebiblioteket på Alværn Ungdomskole, Nesodden, Norge, 2003

Gjengitt med tillatelse av Norsk Folkehjelp

**MENNESKEBIBLIOTEKENS STAND PÅ ROCK I RIO FESTIVAL,
LISBOA 2004**

**PLAKAT FOR MENNESKEBIBLIOTEKET PÅ ALVÆRN UNGDOMSSKOLE,
NESODDEN, NORGE, 2003**

EN SIDE FRA KATALOGET OG ET LÅNERKORT
(Det europeiske ungdomssenter i Budapest)

Feminista

Feminist

- Gyűlöli a férfiakat,
- Leszbikus,
- Képtelen pasit szerezni magának,
- Egy

- Hates men,
- Is lesbian,
- Couldn't get a boyfriend,
- Is a feminist due to a trauma,
- Aggressive,
- Hairy legs, hairy all over.

Ha erre a könyvre más nyelven lenne szükséged, fordulj a könyvtárhoz!
For availability in additional languages, please contact the librarian.

EKSEMPLER PÅ T-SHIRTS TIL BØKER

T-shirt til bøker på menneskebiblioteket på Alværn Ungdomsskole
© Norsk Folkehjelp

T-shirt til bøker på menneskebiblioteket på SZIGET Festivalen
Design: Art Factory, Budapest

EUROPARÅDET, YOUTH SECTOR AND HUMAN RIGHTS EDUCATION

Menneskebiblioteket inngår i Europarådets ungdomssektors prioriterte program "Youth promoting human rights and social cohesion (Ungdom som arbeider for menneskerettighetene og sosial sammenhengskraft). Programmet tar sikte på å

- › identifisere responser på vedholdende krenkelser av den menneskelige verdigheten slik som sosial utestenging, vold, rasisme, intoleranse og diskriminering
- › gi unge mennesker muligheter for å utarbeide aktiviteter i forhold til fenomener som angår dem, rasisme, fremmedhat, diskriminering og kjønnsbasert vold
- › utvikle opplæringsverktøyer og metodikker til bruk for praktisk utdanning innen menneskerettigheter
- › promotere og støtte pilotprosjekter og utdanningskurs i forhold til menneskerettighetene ut over kontinentet
- › føre sammen europeiske nettverk av instruktører og personer og institusjoner som kan øke effekten av tiltakene, såkalte multipliers, samt organisasjoner som aktivt arbeider for menneskerettighetene.

Deltakelse i større ungdomstreff gir unge mennesker en enestående anledning til å spre budskapet om menneskerettighetene, om ungdoms-deltakelse og interkulturell læring til et videre publikum.

Ytterligere informasjon om Ungdoms- og sportsdirektoratets programmer kan finnes på nettstedene våre:

www.coe.int

Europarådets offisielle nettsted.

www.coe.int/youth

Arbeidet som utføres av Ungdoms- og sportsdirektoratet i Europarådet, programmene til direktoratet, beslutningstakende strukturer, publikasjoner, partnere og mye mer...

www.coe.int/hre

Nettsted med informasjon om utdanningsprogrammet om menneskerettighetene og med lenker til publikasjoner og utdanningsmaterieil.

www.eycb.coe.int

Nettstedet til Det europeiske ungdomssenteret i Budapest. Programmer, publikasjoner, tjenester og nyttige praktiske opplysninger.

